

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій,
обліку та фінансів

Кафедра бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

РИБАК ДАР'Я СЕРГІЙВНА

УДК 657.1:657.47:657.6:658.15

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ТА АУДИТОРСЬКЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ
РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА**

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і тестів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
Дар'я РИБАК

Науковий керівник
Малюга Наталія Михайлівна
доктор економічних наук, професор

Житомир – 2025

Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Поліського національного університету

Рецензент:

доцент кафедри фінансів і кредиту Поліського національного університету,
к.е.н., доц. Сус Леся Валеріївна

Висновок комісії за результатами попереднього захисту:

_____ допустити до захисту _____

Голова комісії _____ Тетяна ГАЙДУЧОК

Висновок кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту за результатами попереднього захисту: _____ допустити до захисту _____

Протокол засідання кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту № 7 від 17 грудня 2025 року

Завідувач кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту _____ Наталія МАЛЮГА

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Студентка РИБАК Дар'я Сергіївна захистила кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____,

за університетською шкалою _____

Секретар ЕК _____

Наталія САВЧЕНКО

Анотація

Рибак Д.С. Обліково-аналітичне та аудиторське забезпечення управління фінансовими результатами підприємства. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 071 – облік і оподаткування. – Поліський національний університет Міністерства освіти і науки України, Житомир. 2025.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні та практичні аспекти обліково-аналітичного та аудиторського забезпечення управління фінансовими результатами підприємства. Проаналізовано роль бухгалтерського обліку, економічного аналізу та аудиту у формуванні достовірної інформаційної бази для прийняття управлінських рішень. Особливу увагу приділено методам оцінки фінансових результатів, виявленню факторів їх формування та шляхам підвищення ефективності управління прибутком підприємства. Результати дослідження можуть бути використані для оптимізації системи обліково-аналітичного та аудиторського забезпечення в практичній діяльності підприємств різних сфер економіки.

Ключові слова: фінансові результати, обліково-аналітичне забезпечення, аудит, управління, ефективність діяльності.

Abstract

Rybak D.S. Accounting, analytical and auditing support for managing the financial results of an enterprise. – Manuscript.

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 071 - accounting and taxation. – Polis National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Zhytomyr. 2025.

The qualification work investigates the theoretical and practical aspects of accounting, analytical and auditing support for managing the financial results of an enterprise. The role of accounting, economic analysis and audit in forming a reliable information base for making management decisions is analyzed. Special attention is paid to methods for assessing financial results, identifying factors of their formation and ways to increase the efficiency of enterprise profit management. The results of the study can be used to optimize the system of accounting, analytical and auditing support in the practical activities of enterprises in various sectors of the economy.

Keywords: financial results, accounting and analytical support, audit, management, operational efficiency

ЗМІСТ

ВСТУП		5
Розділ 1.	ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ТА АУДИТОРСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1.	Фінансові результати як об'єкт обліково-аналітичного та аудиторського забезпечення діяльності підприємства	8
1.2.	Теоретико-методологічні засади обліково-аналітичного та аудиторського забезпечення управління фінансовими результатами підприємства	15
1.3.	Оцінка фінансово-господарського стану підприємства та динаміки формування його фінансових результатів	22
Розділ 2.	ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА	28
2.1.	Організація бухгалтерського обліку доходів, витрат і фінансових результатів на підприємстві	28
2.2.	Управлінський облік у системі формування та контролю фінансових результатів	35
2.3.	Напрями удосконалення облікового забезпечення управління фінансовими результатами підприємства	40
Розділ 3.	ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІТИЧНОГО ТА АУДИТОРСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА	47
3.1.	Аналіз доходів, витрат і фінансових результатів підприємства	47
3.2.	Внутрішній контроль і аудит у системі формування аналітичного забезпечення управління фінансовими результатами	52
3.3.	Удосконалення системи аналітичного та аудиторського забезпечення управління фінансовими результатами підприємства	55
ВИСНОВКИ.....		61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....		64
ДОДАТКИ.....		70

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах трансформації національної економіки, посилення конкуренції та зростання невизначеності зовнішнього середовища ефективне управління фінансовими результатами набуває ключового значення для забезпечення стабільного розвитку підприємств. Фінансові результати є узагальнюючим показником господарської діяльності, що відображає рівень ефективності використання ресурсів, результативність управлінських рішень та здатність підприємства до самофінансування й інвестиційного зростання. У зв'язку з цим зростає роль якісного обліково-аналітичного та аудиторського забезпечення як інформаційної основи управління фінансовими результатами.

Система бухгалтерського обліку формує достовірну та своєчасну інформацію про доходи, витрати та фінансові результати діяльності підприємства, тоді як економічний аналіз дає змогу виявити фактори їх формування, оцінити тенденції змін і визначити резерви підвищення прибутковості. Аудит, у свою чергу, спрямований на підтвердження достовірності фінансової звітності, оцінку ефективності системи внутрішнього контролю та зниження ризиків прийняття управлінських рішень. Узгоджене функціонування обліку, аналізу та аудиту створює комплексну інформаційну базу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо оптимізації фінансових результатів підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ряд важливих питань теорії та методології бухгалтерського обліку фінансових результатів було розглянуто у працях вітчизняних науковців, Науковці, які досліджували проблеми обліково-аналітичного та аудиторського забезпечення управління фінансовими результатами підприємства С. Ф. Голов, М. С. Пушкар, В. В. Сопко, Ф. Ф. Бутинець, Л. В. Нападовська, Г. Г. Кірейцев, Н. М. Малюга, С. О. Левицька, Т. В. Давидюк, О. А. Лаговська, І. Д. Фаріон, С. В. Приймак, Т. В. Гайдучок, Г. В. Назарова, О. В. Поліщук та ін. Водночас, незважаючи на наявність значної кількості наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених, присвячених

проблемам обліку, аналізу та аудиту фінансових результатів, низка питань щодо інтеграції цих підсистем у процес управління, адаптації методичного інструментарію до сучасних умов господарювання та цифровізації обліково-аналітичних процесів потребує подальшого дослідження. Особливої актуальності набуває розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліково-аналітичного та аудиторського забезпечення управління фінансовими результатами на рівні конкретного підприємства.

Мета і завдання дослідження. Метою даної кваліфікаційної роботи є формування загальнотеоретичних основ фінансових результатів, їх класифікації, організації облікового процесу та системи аналітики в умовах побудови інформаційного забезпечення для прийняття управлінських рішень.

Задля реалізації поставленої мети визначено такі **завдання**:

- розкрити економічну та облікову сутність фінансових результатів;
- визначити особливості організації обліку й аналізу фінансових результатів господарської діяльності сільськогосподарських підприємств;
- дослідити специфіку проведення контролю фінансових результатів у сільськогосподарських підприємствах.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є сукупність економічних процесів, пов'язаних із формуванням, обліковим відображенням та оцінкою фінансових результатів господарської діяльності сільськогосподарських підприємств в умовах ринкової економіки.

Предметом дослідження виступає система теоретичних положень, методичних підходів і практичних інструментів бухгалтерського обліку, економічного аналізу та внутрішнього контролю фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств, що забезпечують достовірність інформації для управлінських рішень.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, адаптованих до особливостей бухгалтерського обліку та аналізу фінансових результатів сільськогосподарських підприємств. Метод абстрагування використовувався для виділення суттєвих

характеристик фінансових результатів, відокремлення основних елементів доходів і витрат від другорядних факторів, що дозволило узагальнити теоретичні положення щодо формування прибутку та збитку. Метод спостереження застосовувався для дослідження практики ведення бухгалтерського обліку фінансових результатів на сільськогосподарських підприємствах, зокрема порядку відображення доходів, витрат і фінансових результатів у первинних документах та регістрах обліку. Метод порівняння використовувався для зіставлення фактичних показників фінансових результатів із плановими, нормативними та середньогалузевими значеннями, а також для аналізу динаміки доходів, витрат і прибутку в різні звітні періоди. Методи аналізу та синтезу дали змогу розчленувати фінансовий результат на складові елементи (доходи від основної, іншої операційної та фінансової діяльності, витрати за їх видами), а також узагальнити отримані результати для формування цілісної оцінки фінансового стану та ефективності діяльності підприємства. Методи індукції та дедукції використовувалися для формування узагальнених висновків на основі аналізу окремих облікових показників, а також для перевірки теоретичних положень шляхом їх практичного застосування в обліку фінансових результатів.

Інформаційною базою дослідження слугували чинні нормативно-правові акти України з питань бухгалтерського обліку та фінансової звітності, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, методичні рекомендації, а також наукові праці вітчизняних учених-економістів у сфері обліку, аналізу та контролю фінансових результатів. Крім того, у роботі використано статистичні дані, фінансову звітність і внутрішню облікову інформацію сільськогосподарських підприємств, що забезпечило практичну спрямованість та обґрунтованість отриманих висновків.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ТА АУДИТОРСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Фінансові результати як об'єкт обліково-аналітичного та аудиторського забезпечення діяльності підприємства

В умовах ринкової економіки фінансові результати діяльності підприємства виступають одним із ключових узагальнюючих показників ефективності господарювання та результативності управлінських рішень. Саме вони відображають кінцевий підсумок взаємодії доходів і витрат, рівень рентабельності діяльності, фінансову стійкість та інвестиційну привабливість суб'єкта господарювання. У зв'язку з цим фінансові результати займають центральне місце в системі обліково-аналітичного та аудиторського забезпечення управління підприємством.

Як об'єкт бухгалтерського обліку фінансові результати характеризуються сукупністю показників, що формуються в процесі визнання, оцінки та узагальнення інформації про доходи і витрати підприємства відповідно до вимог національних та міжнародних стандартів фінансової звітності. Бухгалтерський облік забезпечує систематичне та безперервне відображення фінансових результатів у регістрах обліку та фінансовій звітності, створюючи інформаційну основу для прийняття управлінських рішень і здійснення контролю за результативністю діяльності.

У межах аналітичного забезпечення фінансові результати виступають об'єктом поглибленого економічного аналізу, спрямованого на виявлення факторів їх формування, оцінку динаміки та структури прибутку або збитку, визначення рівня рентабельності та пошук внутрішніх резервів підвищення ефективності діяльності підприємства. Аналітичні процедури дозволяють не лише

оцінити досягнуті результати, а й обґрунтувати прогностичні управлінські рішення щодо оптимізації витрат, цінової політики та структури доходів.

Аудиторське забезпечення фінансових результатів полягає у перевірці достовірності їх формування, відповідності застосованих облікових методів чинним нормативно-правовим актам та стандартам бухгалтерського обліку, а також у оцінці ефективності системи внутрішнього контролю. Аудит фінансових результатів сприяє зниженню інформаційних ризиків, підвищенню рівня довіри користувачів фінансової звітності та забезпеченню об'єктивності даних, що використовуються в управлінні підприємством.

Таким чином, фінансові результати як об'єкт обліково-аналітичного та аудиторського забезпечення є інтегрованим елементом системи управління підприємством, який поєднує інформаційні, контрольні та аналітичні функції. Їх комплексне дослідження дозволяє підвищити якість управлінських рішень, забезпечити стабільність фінансового розвитку та конкурентоспроможність підприємства в довгостроковій перспективі.

Функціонування суб'єктів господарювання в умовах динамічних змін ринкового середовища зумовлюється їх здатністю формувати та підтримувати належний рівень прибутковості. У цьому контексті аналіз чистого прибутку посідає центральне місце в системі економічного аналізу, оскільки саме цей узагальнюючий показник відображає ступінь досягнення стратегічної мети діяльності підприємства та ефективність використання його ресурсного потенціалу. Відповідно до положень чинного законодавства України, отримання прибутку визначається як основна мета функціонування суб'єктів господарювання [1].

Відповідно до НП(С)БО 1, фінансовий результат визначається як прибуток – перевищення доходів над відповідними витратами, або збиток – перевищення витрат над доходами, які були понесені для їх отримання. Встановлення фінансового результату передбачає визначення чистого прибутку (збитку) за звітний період шляхом послідовного зіставлення доходів і витрат у бухгалтерському обліку [26].

Сучасні економічні умови підтверджують, що для сільськогосподарських підприємств отримання позитивного фінансового результату є ключовою метою діяльності. Фінансовий результат як базова економічна категорія може проявлятися у вигляді прибутку або збитку, взаємозв'язок між якими відображено на рис. 1.1 [38].

Рис. 1.1. Форми прояву фінансових результатів у господарській діяльності підприємства

Джерело: розроблено автором за джерелом [38]

Моніторинг фінансових результатів сільськогосподарських підприємств функціонує як дворівнева система. Перший рівень охоплює визначення об'єкта моніторингу, формування комплексу релевантних економічних показників і організацію збору інформації. На другому рівні здійснюється аналітична обробка отриманих даних та ідентифікація чинників, які впливають на досліджуваний об'єкт.

Система моніторингу фінансових результатів побудована на узагальненій моделі їх формування з урахуванням специфічного впливу факторів доходів та витрат сільськогосподарських підприємств. Ключовим елементом такої системи є класифікація фінансових результатів, яка забезпечує ефективну організацію аналітичного обліку та сприяє точному відображенню економічних показників

діяльності. На рис. 1.2 наведено класифікацію фінансових ресурсів у відповідності до вимог чинного законодавства [41].

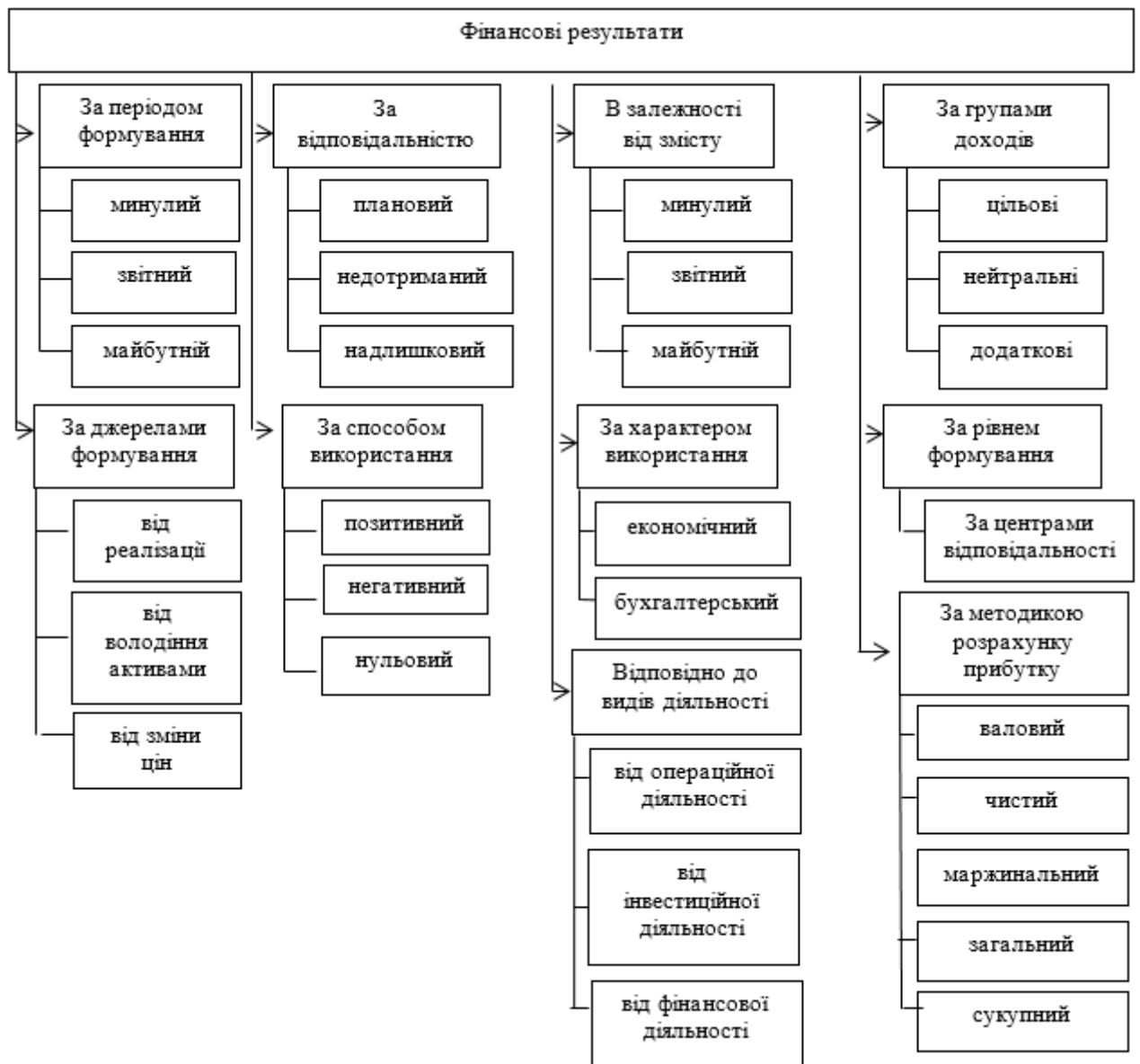

Рис. 1.2. Класифікація фінансових результатів вітчизняних підприємств

Джерело: розроблено автором за джерелом [41]

Таким чином, класифікація фінансових результатів виступає відправною точкою для формування системи обліку доходів і витрат сільськогосподарських підприємств. Обрані класифікаційні ознаки повинні забезпечувати комплексний підхід до дослідження фінансових результатів і давати можливість їх упорядкування в необхідних аналітичних розрізах.

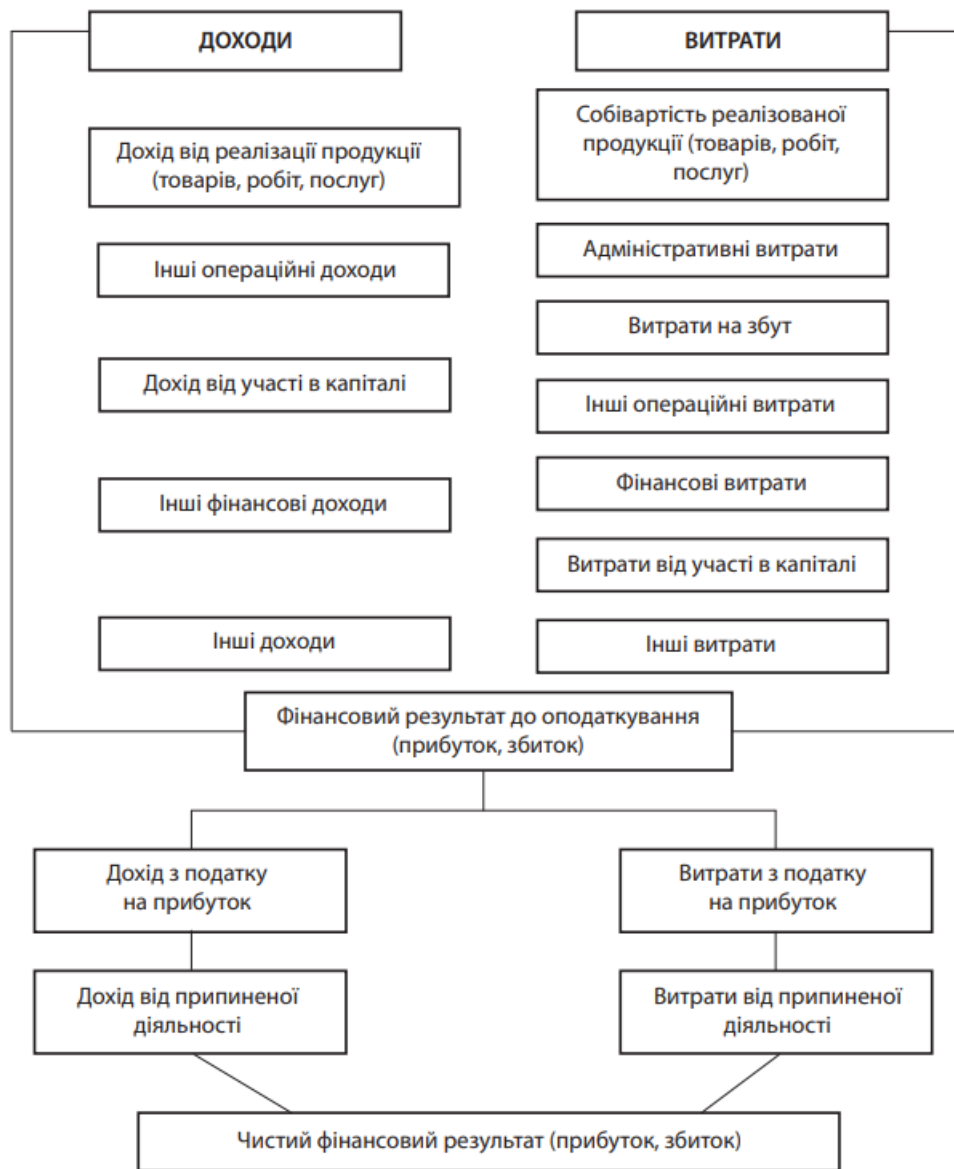

Рис. 1.3. Склад доходів і витрат підприємства за видами діяльності

Джерело: розроблено автором за джерелом [2]

Таким чином, моніторинг фінансових результатів сільськогосподарських підприємств виступає ключовим інструментом інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень, спрямованих на формування та оптимізацію фінансових результатів [1].

За твердженням Білого М. М., ефективне управління фінансовими результатами потребує глибокого розуміння їх економічної сутності та передбачає здійснення їх класифікації, узагальнений варіант якої представлено в табл. 1.1 [3].

Класифікація фінансових результатів відповідно до чинного законодавства

Критерії класифікації	Види фінансових результатів
1. Залежно від характеру отриманого ефекту	Позитивний результат; негативний результат
2. Залежно від джерела формування	Від реалізації; від володіння активами; від зміни цін
3. Залежно від рівня (підрозділу) формування	За центрами відповідальності
4. Залежно від періоду	Минулого періоду; звітного періоду
5. Залежно від особливостей складання звітності	Валовий прибуток; фінансовий результат від операційної діяльності; фінансовий результат до оподаткування; прибуток від припиненої діяльності після оподаткування; чистий фінансовий результат; сукупний дохід
6. Залежно від методики розрахунку	Валовий, чистий, маржинальний
7. Залежно від ступеню виконання плану	Недоотриманий; плановий; надлишковий
8. Залежно від оподаткування	Оподатковуваний; звільнений від оподаткування
9. Залежно від способу використання	Нерозподілений; розподілений (спожитий)

Джерело: розроблено автором за джерелом [3]

Підсумовуючи проведені дослідження, можна зазначити, що в Україні існує об'єктивна потреба у більш глибокому вивченні сучасного стану формування системи фінансових результатів сільськогосподарських підприємств. Аналіз отриманих даних свідчить, що питання оцінки господарсько-фінансового стану підприємств сільського господарства висвітлюється недостатньо, попри його важливе значення як інформаційної бази для подальших наукових досліджень та прийняття ефективних управлінських рішень.

Фінансові результати підприємства є ключовим інтегральним показником ефективності його господарської діяльності та головним критерієм оцінювання економічного зростання, інвестиційної привабливості й конкурентоспроможності. У сучасних умовах зростаючої конкуренції, нестабільності ринків та необхідності адаптації до змін зовнішнього середовища особливої ваги набуває організація якісної системи обліку, аналізу й аудиту фінансових результатів.

Від своєчасності, точності та повноти формування інформації про фінансовий результат залежать управлінські рішення щодо ціноутворення, оптимізації витрат, інвестування, дивідендної політики та подальшого стратегічного розвитку підприємства. Тому фінансові результати постають не лише як показник діяльності, а й як об'єкт обліково-аналітичного та аудиторського забезпечення, який повинен бути прозорим, контрольованим і достовірним.

Системи обліку, аналізу та аудиту формують взаємодоповнюючий комплекс, спрямований на забезпечення достовірності, повноти та ефективності управління фінансовими результатами. Облік забезпечує первинну інформацію, аналіз – її обробку та інтерпретацію, аудит – контроль і перевірку достовірності отриманих даних [6].

Ефективний механізм управління фінансовими результатами можливий лише за умов:

- чітко організованої системи бухгалтерського обліку;
- регулярного проведення аналітичних досліджень;
- незалежного аудиторського контролю;
- стратегічного підходу до оцінювання фінансових результатів.

Комплексність забезпечення дозволяє мінімізувати ризики, підвищити якість фінансової інформації та посилити конкурентні позиції підприємства.

Фінансові результати є багатогранним об'єктом обліково-аналітичного та аудиторського забезпечення, який відображає кінцевий ефект господарської діяльності підприємства. Ефективність управління фінансовими результатами залежить від якості їх облікового відображення, глибини аналітичного опрацювання та незалежної оцінки шляхом аудиту.

Злагоджена взаємодія обліку, аналізу й аудиту забезпечує підприємству можливість підвищувати прибутковість, ефективно управляти ресурсами, приймати обґрунтовані управлінські рішення та формувати стійку конкурентну позицію на ринку.

Фінансові результати як об'єкт управління вимагають комплексного науково-методичного підходу, який охоплює класифікацію доходів і витрат, факторний аналіз, оцінку ризиків та аудит — це й визначає їх ключову роль у системі сучасного економічного управління підприємством.

1.2. Теоретико-методологічні засади обліково-аналітичного та аудиторського забезпечення управління фінансовими результатами підприємства

В умовах динамічності ринкових процесів, посилення конкуренції та нестабільності економічного середовища управління фінансовими результатами набуває стратегічного значення для підприємств різних галузей. Ефективне управління прибутковістю ґрунтується на достовірних даних бухгалтерського обліку, якісному економічному аналізі та незалежній оцінці аудиту. Саме синергія цих складових формує інституційну основу ухвалення обґрунтованих управлінських рішень.

Однак практична реалізація такої взаємодії часто ускладнюється фрагментарністю інформаційних потоків, недосконалістю методичного забезпечення, відсутністю єдиних стандартів аналітичної оцінки та аудиторської перевірки. Тому формування цілісних теоретико-методологічних засад обліково-аналітичного та аудиторського забезпечення управління фінансовими результатами є важливим науковим і прикладним завданням.

Фінансовий результат підприємства — це узагальнюючий показник ефективності господарської діяльності, що відображає співвідношення доходів і витрат за певний період. Він характеризує:

- рівень використання ресурсного потенціалу;
- результативність управлінських рішень;
- ступінь ризикованості фінансової політики;
- перспективи розвитку та інвестиційної привабливості.

У науковій літературі фінансові результати трактуються як складний, багатофакторний індикатор, що формується під впливом внутрішніх (структура собівартості, продуктивність праці, ефективність використання капіталу) та зовнішніх чинників (ринкова кон'юнктура, державне регулювання, інфляційні процеси).

В основі концепції формування фінансових результатів лежать принципи:

- нарахування і відповідності доходів та витрат;
- обачності;
- суттєвості;
- безперервності діяльності;
- прозорості та достовірності облікової інформації.

Дотримання цих принципів забезпечує якість інформаційної бази для управління прибутковістю та рентабельністю діяльності підприємства.

Бухгалтерський облік є фундаментом системи управління фінансовими результатами. Він забезпечує:

- повноту та достовірність даних про доходи, витрати та фінансовий результат;
- можливість контролю за виконанням фінансової стратегії;
- формування регламентованої звітності (Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів).

Методологічно облік фінансових результатів базується на П(С)БО та МСФЗ, які регулюють порядок визнання доходів і витрат, класифікацію статей та критерії їх оцінки [26].

Облікова політика визначає вибір підприємством методів:

- оцінки запасів;
- нарахування амортизації;
- створення резервів;
- розподілу постійних і змінних витрат;
- формування собівартості продукції.

Раціонально сформована облікова політика забезпечує не лише відповідність вимогам законодавства, а й оптимізацію фінансових результатів та податкового навантаження.

Аналітичне забезпечення відіграє ключову роль у процесі прийняття управлінських рішень. Основними завданнями аналізу є:

- оцінка динаміки доходів, витрат і фінансових результатів;
- факторний аналіз прибутку;
- виявлення резервів підвищення рентабельності;
- прогнозування фінансових результатів;
- оцінка впливу зовнішніх і внутрішніх ризиків.

Інструменти та методи аналізу — це сукупність прийомів, засобів і процедур, які використовуються для збору, обробки та оцінки інформації з метою вивчення, діагностики і прийняття рішень у різних сферах діяльності.

Інструменти аналізу – це конкретні технічні або програмні засоби, пристрої, системи чи ресурси (наприклад, програмне забезпечення, таблиці, діаграми, статистичні пакети), які використовуються для реалізації процесу аналізу.

Методи аналізу – це організовані системи прийомів, підходів і логічних процедур (наприклад, порівняльний аналіз, трендовий аналіз, коефіцієнтний аналіз, SWOT-аналіз), за допомогою яких здійснюється дослідження та інтерпретація даних. В комплексі інструменти та методи аналізу забезпечують ефективне дослідження об'єктів і явищ, які вивчаються. Для комплексної оцінки застосовуються [33]:

- горизонтальний і вертикальний аналіз;
- коефіцієнтний аналіз рентабельності;
- аналіз беззбитковості;
- маржинальний аналіз;
- моделювання фінансових сценаріїв;
- ABC- і XYZ-аналіз витрат;
- економіко-математичне прогнозування.

Інтеграція цих методів забезпечує можливість оперативного реагування на зміни у фінансових результатах.

Обліково-аналітичне забезпечення фінансових результатів безпосередньо виступає як система, що всебічно взаємодіє з бухгалтерським, оперативним та статистичним обліком і в той же час підтримується фінансовим, управлінським і стратегічним аналізом. Таким чином, можна виділити основні складові процесу обліково-аналітичного забезпечення фінансових результатів, які наведені на рис. 1.4.

Рис. 1.4. Складові обліково-аналітичного забезпечення фінансових результатів

Джерело: розраховано автором за [38]

Аудит фінансових результатів – це незалежний процес перевірки правильності відображення доходів, витрат і прибутку з метою підтвердження достовірності фінансової звітності. Він забезпечує:

- зниження ризиків помилок і шахрайства;

- підвищення довіри інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін;
- зміцнення системи внутрішнього контролю.

Аудиторська методика охоплює:

- оцінку ризиків суттєвого викривлення показників;
- перевірку облікової політики;
- тестування внутрішнього контролю;
- аналітичні процедури;
- підтвердження правильності відображення доходів і витрат;
- оцінку відповідності методів обліку міжнародним стандартам.

Результати аудиту є важливим інструментом для вдосконалення управління фінансовими результатами.

Обліково-аналітичне та аудиторське забезпечення управління фінансовими результатами є ключовим елементом системи стратегічного управління сучасного підприємства. Теоретико-методологічні засади цього процесу базуються на застосуванні принципів і стандартів бухгалтерського обліку, використанні аналітичних інструментів і незалежній оцінці аудиторів. Взаємодія зазначених компонентів дозволяє формувати достовірну інформаційну основу для підвищення ефективності діяльності, зміцнення фінансової стійкості та забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Комплексний підхід до розвитку обліково-аналітичної та аудиторської системи сприятиме удосконаленню механізмів прийняття рішень, мінімізації ризиків та забезпеченню стабільного зростання фінансових результатів.

У сучасних умовах господарювання фінансові результати підприємства виступають ключовим показником ефективності його діяльності та основою для прийняття управлінських рішень. Забезпечення достовірності, повноти та своєчасності інформації про фінансові результати можливе лише на основі раціонально організованого обліково-аналітичного та аудиторського забезпечення. У статті розглянуті теоретичні та методологічні аспекти побудови

системи обліку, аналізу та аудиту фінансових результатів, з урахуванням сучасних вимог управління підприємством.

Фінансові результати відображають підсумки господарської діяльності підприємства й суттєво впливають на формування його фінансової стратегії, ефективність управління ресурсами та конкурентоспроможність. Власне управління фінансовими результатами вимагає якісного інформаційного забезпечення, що базується на ефективній організації бухгалтерського обліку, ґрунтовному аналітичному супроводі та незалежному аудиті.

Обліково-аналітичне та аудиторське забезпечення фінансових результатів є складовими єдиної системи внутрішнього та зовнішнього контролю, що гарантує достовірність даних і допомагає виявити та зменшити ризики неправомірного формування фінансових показників.

Фінансові результати – це економічний показник, який характеризує різницю між доходами і витратами підприємства за певний період, що може бути позитивним (прибуток) або негативним (збиток). Теорія бухгалтерського обліку розглядає фінансові результати як інтегральний показник ефективності підприємницької діяльності, що є підґрунтям для аналізу та прогнозування.

На теоретичному рівні, облік фінансових результатів базується на ключових принципах бухгалтерського обліку: прозорості, послідовності, обачності, безперервності, відповідності доходів і витрат. Їх дотримання забезпечує об'єктивність і порівнянність інформації, необхідної для управління.

Аналітична складова управління фінансовими результатами включає використання методів факторного аналізу, горизонтального та вертикального аналізу, бюджетування та прогнозування.

1. Факторний аналіз дозволяє ідентифікувати основні чинники, що впливають на формування доходів, витрат і, відповідно, прибутку чи збитку.

2. Горизонтальний та вертикальний аналіз спрямовані на вивчення динаміки і структури фінансових показників.

3. Бюджетування — це процес планування доходів і витрат, що забезпечує контроль за виконанням фінансових планів і дозволяє оперативно реагувати на відхилення.

4. Прогнозування фінансових результатів базується на аналізі тенденцій, ризиків і можливостей розвитку підприємства.

Ціла низка сучасних інформаційних технологій і програмних продуктів (ERP-системи, BI-платформи) також забезпечують високий рівень аналітики та оперативне управління фінансовими показниками.

Аудит фінансових результатів є незалежною перевіркою достовірності облікової інформації і спрямований на підтвердження відповідності фінансових показників вимогам законодавства, національних та міжнародних стандартів обліку.

Основні завдання аудиту:

- перевірка правильності нарахування та класифікації доходів і витрат;
- оцінка застосування облікової політики підприємства;
- контроль за відповідністю первинних документів бухгалтерському обліку;
- виявлення і запобігання шахрайських дій та помилок, що впливають на результати.

Впровадження ризик-орієнтованого підходу дозволяє ефективно розподіляти ресурси аудиту і підвищувати якість звітності.

Раціональна інтеграція обліку, аналітики і аудиту забезпечує не лише контроль над фінансовими результатами, а й створює основу для формування управлінських рішень стратегічного та оперативного характеру. Система внутрішнього контролю, яка включає регулярний аналіз і аудит, сприяє підвищенню прозорості і фінансової дисципліни.

Управління фінансовими результатами на основі таких комплексних процесів дозволяє своєчасно виявляти причини відхилень, оптимізувати витрати і стимулювати зростання прибутку.

Обліково-аналітичне та аудиторське забезпечення є взаємодоповнюючими компонентами системи управління фінансовими результатами підприємств.

Теоретико-методологічні підходи, що поєднують принципи бухгалтерського обліку, сучасні аналітичні методи та аудиторські стандарти, створюють надійний фундамент для формування достовірної фінансової інформації.

Раціональна організація цих процесів сприяє підвищенню ефективності управління, мінімізації ризиків і забезпеченню стійкого розвитку підприємства в умовах динамічної економічної кон'юнктури.

1.3. Оцінка фінансово-господарського стану підприємства та динаміки формування його фінансових результатів

Сільськогосподарська галузь України є стратегічно важливою складовою національної економіки, що відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави, формуванні експортного потенціалу та розвитку сільських територій. Україна традиційно належить до країн із високим аграрним потенціалом завдяки родючим чорноземам, сприятливим кліматичним умовам та значним площам сільськогосподарських угідь.

Сільське господарство України охоплює дві основні сфери діяльності:

- рослинництво, яке забезпечує виробництво зернових, технічних, кормових і овочевих культур;
- тваринництво, представлене молочним та м'ясним скотарством, свинарством, птахівництвом, вівчарством.

Домінуючим напрямом є рослинництво, на яке припадає понад 60–70% валової продукції галузі. Найбільш значущими для економіки залишаються такі культури, як пшениця, кукурудза, соняшник, ріпак, ячмінь.

Аграрна галузь забезпечує:

- вагому частку експорту країни – понад третину валютних надходжень формує поставка агропродукції та продуктів її переробки;
- продовольчу безпеку населення;

- зайнятість у сільській місцевості, де проживає значна частина населення України;
- розвиток суміжних секторів економіки — харчової промисловості, логістики, машинобудування, торгівлі.

Потужність сільськогосподарського виробництва визначається:

- високою часткою родючих чорноземів (понад 60% території країни),
- великими площами ріллі (близько 32 млн га),
- наявністю кваліфікованої робочої сили,
- розвиненою системою наукових установ аграрного спрямування.

Ці чинники дозволяють виробляти значні обсяги продукції, формувати експортні потоки та конкурувати на світових ринках.

Сільське господарство має низку рис, що визначають специфіку його організації та управління:

- сезонність виробництва, нерівномірність надходження доходів;
- висока залежність від природно-кліматичних умов;
- тривалі виробничі цикли у тваринництві та окремих видах рослинництва;
- біологічний характер активів, який потребує специфічного обліку та контролю;
- значні виробничі ризики (кліматичні, цінові, технологічні).

Ці особливості ускладнюють планування, калькулювання собівартості, визначення фінансових результатів та потребують адаптованих методів управління.

На даний час аграрна галузь розвивається під впливом таких процесів:

- інтенсифікація виробництва та впровадження інновацій (GPS-моніторинг техніки, точне землеробство, цифрові платформи управління);
- укрупнення аграрних підприємств та зростання ролі агрохолдингів;
- орієнтація на експортно високорентабельні культури;
- поява нішевих виробництв (органічне землеробство, ягідництво, тепличні господарства);

- підвищення вимог до якості та безпечності продукції відповідно до міжнародних стандартів.

Фінансові результати ТОВ «ТОВЩА» – це показники, які відображають результативність фінансово-господарської діяльності компанії за певний період, що включає прибуток або збиток, формуються на основі звітності та аналізу доходів і витрат. Ці результати є важливим інструментом для оцінки ефективності управлінських рішень, рентабельності операцій, а також загальної фінансової стабільності підприємства. Фінансові результати дозволяють акціонерам, інвесторам та управлінському персоналу розуміти здатність підприємства генерувати прибуток і фінансувати свою діяльність. Динаміка показників господарської діяльності в ТОВ «ТОВЩА» за 2022-2024 роки наведена в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Динаміка показників господарської діяльності ТОВ «ТОВЩА» за 2022-2024 роки

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Дохід (тис грн)	989	19948	9964
Чистий прибуток, збиток (тис грн)	-45	1398	1916
Активи (тис грн)	7 406	6627	5254
Гроші та їх еквіваленти (тис грн)	3	27	302
Поточні зобов'язання (тис грн)	7114	5005	1716
Власний капітал (тис грн)	292	1621	3538

Джерело: розраховано автором

Оцінювання фінансово-господарської діяльності підприємства ґрунтується на дослідженні ключових результативних показників, які відображають ефективність управління ресурсами, стійкість фінансового стану, рентабельність та рівень ділової активності. Наведені дані за 2022–2024 роки дозволяють простежити тенденції змін та оцінити загальний вектор розвитку підприємства.

Дохід підприємства демонструє різкі коливання. У 2022 році він становив лише 989 тис. грн, що може свідчити про початкову стадію діяльності або кризові умови. У 2023 році дохід стрімко зріс до 19948 тис. грн, тобто майже у 20 разів. Це свідчить про активізацію операційної діяльності, укладання нових контрактів або значне розширення ринку збуту. У 2024 році дохід зменшився до 9964 тис. грн, тобто майже на 50% порівняно з 2023 роком. Незважаючи на зниження, він залишається суттєво вищим за рівень 2022 року.

Фінансовий результат також зазнає позитивної динаміки: 2022 рік завершився зі збитком –45 тис. грн, у 2023 році підприємство отримало прибуток 1398 тис. грн, у 2024 році прибутковість зростає до 1916 тис. грн. Отже, навіть за умов зниження доходу в 2024 році, підприємство продемонструвало ефективність витрат та змогло збільшити чистий прибуток.

Активи підприємства поступово зменшуються, що може бути пов'язано з переоцінкою, продажем частини майна або оптимізацією операційної діяльності. Зниження активів на фоні зростання прибутку може свідчити про більш ефективне використання ресурсів.

Грошові кошти та їх еквіваленти демонструють чітку позитивну тенденцію. У 2024 році обсяг грошових активів збільшився більш ніж у 11 разів порівняно з попереднім роком, що значно покращує ліквідність підприємства. Водночас, поточні зобов'язання різко скорочуються. Зниження поточних боргів більш ніж у 4 рази протягом двох років свідчить про активну політику погашення зобов'язань та покращення фінансової стійкості.

Власний капітал демонструє стрімке зростання. Збільшення власного капіталу більш ніж у 12 разів за аналізований період свідчить про покращення фінансових результатів; зміцнення фінансової стійкості; можливу капіталізацію прибутку.

У 2022–2024 роках ТОВ «ТОВІЦА» демонструє суттєве покращення фінансового стану. Незважаючи на коливання доходів, підприємство: усунуло збитковість та забезпечило стабільне зростання чистого прибутку; значно скоротило поточні зобов'язання та підвищило рівень ліквідності; істотно зміцнило власний капітал; ефективніше використовує активи.

Загалом діяльність ТОВ «ТОВІЦА» в аналізований період можна оцінити як таку, що переходить від етапу нестабільності до стійкого фінансового розвитку, з позитивними перспективами подальшого зростання.

Динаміка фінансових індикаторів в ТОВ «ТОВІЦА» за 2022-2024 роки наведена в табл. 1.3.

Динаміка фінансових індикаторів в ТОВ «ТОВЦА» за 2022-2024 роки

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Коефіцієнт поточної ліквідності	1.04	1.32	3.04
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0.00	0.01	0.18
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0.14	0.61	0.61
Коефіцієнт автономії	0.04	0.24	0.67
Рентабельність активів (ROA)	-0.01	0.21	0.36
Рентабельність власного капіталу (ROE)	-0.14	1.46	0.74
Чиста маржа	-0.05	0.07	0.19
Коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	7.22	44.91	109.88
Коефіцієнт заборгованості	0.96	0.76	0.33

Джерело: розраховано автором

Фінансові коефіцієнти дозволяють всебічно оцінити рівень ліквідності, ділової активності, фінансової стійкості та рентабельності підприємства. Динаміка індикаторів ТОВ «ТОВЦА» за 2022–2024 рр. демонструє суттєві зміни у фінансовому стані компанії. Так, у 2022 році підприємство ледве покривало свої короткострокові зобов'язання, у 2023 році показник покращився до прийняттого рівня, тоді як у 2024 році він зріс до 3.04, що тривічі перевищує мінімальний норматив, відображаючи високу платоспроможність. Отже, підприємство суттєво зміцнило ліквідність і знизило ризики неплатоспроможності.

Щодо коефіцієнта абсолютної ліквідності, то у 2022–2023 роках підприємство практично не мало вільних коштів, тоді як у 2024 році показник різко підвищився, наблизившись до нижньої межі нормативу (0,2). Тому, можна зробити висновок, що у 2024 році компанія отримала значно більше коштів, що підвищило її фінансові можливості.

У 2022 році підприємство було залежним від реалізації запасів, тоді як у 2023 році показник зріс у п'ятеро та стабілізувався у 2024 році. Отже, до 2024 року компанія забезпечила достатній запас ліквідності без продажу запасів, але до нормативу (0.7–1.0) ще трохи не вистачає.

У 2022 році підприємство було майже повністю залежне від кредиторів, тоді як у 2023 році структура капіталу покращилась, а у 2024 році компанія досягла

високої незалежності, покриваючи більшість активів власним капіталом. Отже, за три роки підприємство перейшло від фінансової нестабільності до стійкого самофінансування.

У 2022 році активи були на 96% сформовані за рахунок боргів, тоді як у 2023 році боргове навантаження зменшилося, а у 2024 році лише третина активів фінансується за рахунок зобов'язань. Тому, можна зробити висновок, що підприємство різко зменшило кредиторську залежність та фінансові ризики.

У 2022–2024 роках ТОВ «ТОВЦА» продемонструвало стійке та значне покращення всіх ключових фінансових показників: ліквідність суттєво зросла; фінансова залежність від кредиторів значно зменшилась; власний капітал виріс і став основним джерелом фінансування активів; прибутковість активів та капіталу досягла високих значень.

Підприємство перейшло від ситуації фінансового ризику та низької платоспроможності у 2022 році до високої стійкості, ефективності й прибутковості у 2024 році, що вказує на правильну фінансову стратегію та ефективне управління.

Сільськогосподарська галузь України є потужним і перспективним сектором економіки, який має унікальні природні ресурси, високий потенціал продуктивності та значні можливості для розвитку. Разом з тим, ефективне використання цього потенціалу потребує удосконалення управлінських, технологічних, обліково-аналітичних та інноваційних механізмів. Подальша модернізація аграрного сектору є передумовою зміцнення економічної безпеки держави та її позицій на світовому ринку.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організація бухгалтерського обліку доходів, витрат і фінансових результатів на підприємстві

Бухгалтерський облік доходів, витрат та фінансових результатів на сільськогосподарських підприємствах є ключовим елементом системи управління їх фінансовою діяльністю. Його організація передбачає забезпечення повноти, достовірності та своєчасності відображення господарських операцій, що впливають на формування фінансових результатів, а також створює інформаційну базу для прийняття управлінських рішень та контролю ефективності діяльності підприємства.

Особливістю бухгалтерського обліку в аграрному секторі є специфіка господарських операцій, яка обумовлюється сезонністю виробництва, циклічністю витрат та впливом природно-кліматичних факторів на результативність діяльності. До основних завдань обліку належать: систематичне відображення доходів від реалізації продукції та надання послуг, контроль за витратами виробництва та адміністративно-господарської діяльності, а також визначення чистого прибутку чи збитку підприємства.

Доцільною практикою є застосування класифікації доходів та витрат за видами діяльності, що дозволяє проводити аналітичний облік і формувати узагальнюючі показники фінансових результатів. Така класифікація забезпечує можливість детального аналізу структури доходів і витрат, визначення факторів, які впливають на фінансовий результат, та розробки управлінських рішень щодо оптимізації діяльності підприємства.

Фінансові результати, що визначаються на підставі бухгалтерського обліку, виконують інтегруючу функцію, оскільки узагальнюють ефективність господарських операцій та взаємозв'язок між доходами й витратами. Систематичне ведення обліку доходів і витрат, а також контроль за формуванням фінансових результатів сприяють підвищенню точності управлінських рішень, своєчасності виявлення фінансових ризиків і резервів підвищення ефективності господарювання.

Бухгалтерський облік доходів, витрат та фінансових результатів є основою для оцінки фінансового стану підприємства і прийняття управлінських рішень. Ефективна організація обліку цих показників дозволяє забезпечити достовірність облікової інформації, своєчасний контроль за ресурсами та результатами діяльності підприємства, а також виконання вимог законодавства і нормативних документів.

Доходи підприємства – це збільшення економічних вигод у вигляді надходжень активів або зменшення зобов'язань, яке веде до збільшення власного капіталу. Вони виникають у процесі основної або фінансової діяльності.

Витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або виникнення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства.

Фінансовий результат визначається як різниця між доходами та витратами і може бути прибутком або збитком.

Організація бухгалтерського обліку доходів, витрат і фінансових результатів включає декілька ключових етапів:

1. Визначення облікової політики. Підприємство розробляє внутрішні положення щодо обліку доходів і витрат, які враховують особливості його діяльності, вимоги законодавства та стандарти бухгалтерського обліку.

2. Вибір методів обліку. Для відображення доходів і витрат можуть використовуватися методи нарахування або касовий метод, залежно від специфіки господарських операцій.

3. Документальне оформлення. Для кожної операції щодо формування доходів та здійснення витрат необхідно мати належне документальне підтвердження (договори, рахунки-фактури, акти виконаних робіт тощо).

4. Відображення господарських операцій в облікових регістрах. Використовуються журнали-ордери, бухгалтерські рахунки та субрахунки, автоматизовані системи обліку, які дозволяють класифікувати доходи і витрати за видами діяльності, напрямками та підрозділами підприємства.

5. Контроль і аналіз. Проводиться регулярний контроль правильності нарахувань та зарахувань, своєчасність обліку операцій, відповідність даних первинним документам, а також аналітична робота з визначення причин відхилень і тенденцій.

Фінансовий результат формується у результаті підсумовування всіх доходів і витрат за звітний період. Прибуток або збиток відображається в обліку на відповідних рахунках та використовується для складання фінансової звітності. Розподіл прибутку, формування резервів та фінансування заходів з розвитку підприємства також регламентуються внутрішніми документами.

Раціонально організований обліковий процес є запорукою ефективного управління підприємством. Втім, без належно налагодженої системи господарського контролю бухгалтерський облік не може повною мірою виконувати свої функції управлінського впливу. Ефективність бухгалтерії залежить від систематичного здійснення контролю, що забезпечує якісне виконання її завдань.

Для обліку та узагальнення даних про фінансові результати використовується рахунок 79 «Фінансові результати». За кредитом рахунку 79 відображаються суми, що закриваються з обліку доходів (рахунки класу 7), а за дебетом — суми, що списуються з обліку витрат та нарахованого податку на прибуток (рахунки класу 9) [12]. Аналогічним чином відбувається кореспонденція рахунків під час списання на фінансові результати доходів і витрат інших видів діяльності з використанням відповідних субрахунків.

Синтетичний облік фінансових результатів ведеться у журналі-ордері № 11 по рахунку 79 «Фінансові результати» [17]. Узагальнена модель формування фінансових результатів представимо на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Модель формування фінансових результатів вітчизняних підприємств
Джерело: узагальнено автором за [17]

Розмір і характер прибутків та збитків за кожен звітний період є ключовими підсумковими показниками діяльності підприємства. Тому, на нашу думку, для їх визначення слід користуватися логічною схемою, наведеною на рис. 2.2 [22].

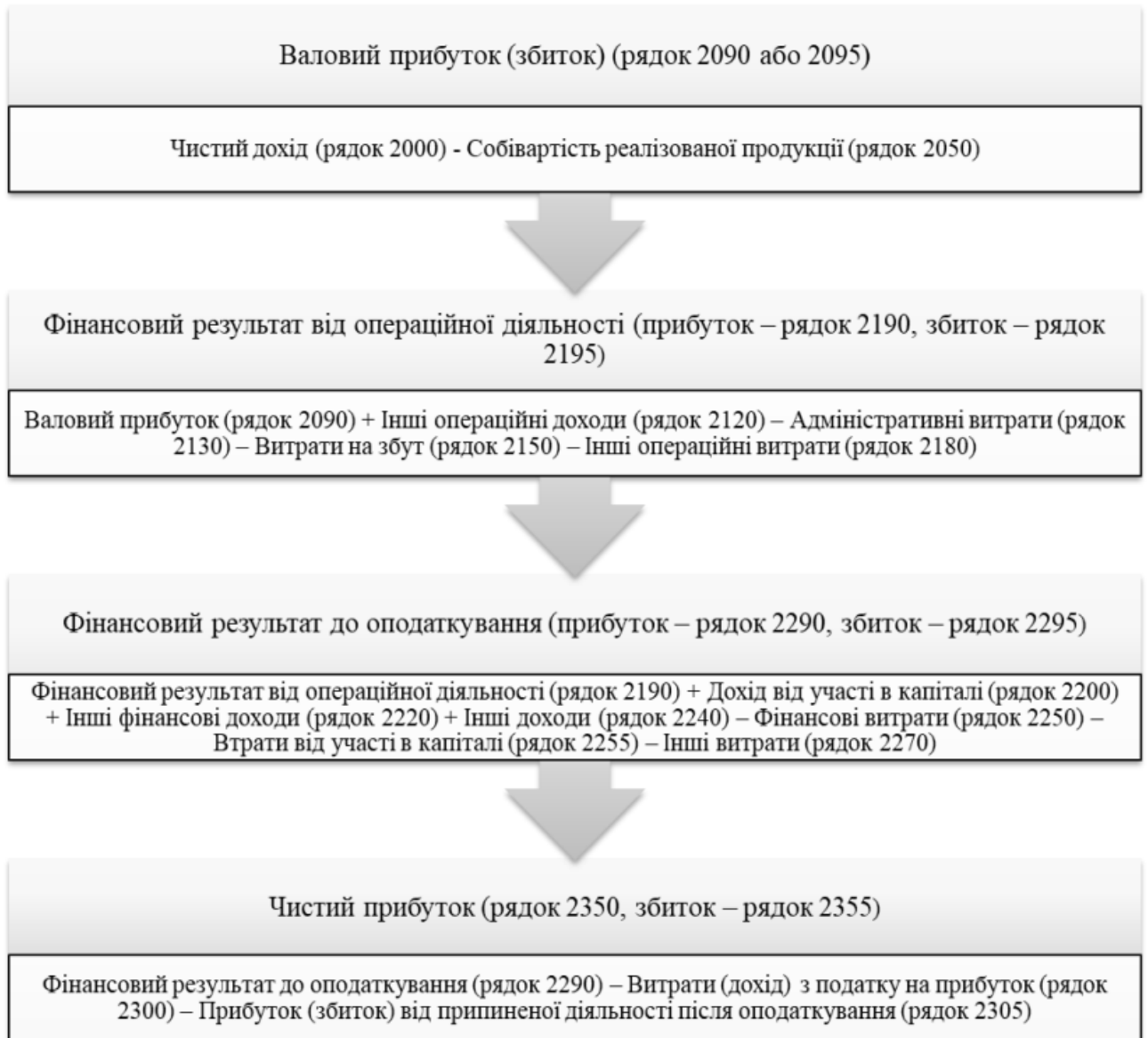

Рис. 2.2. Алгоритм визначення фінансового результату підприємства

Джерело: узагальнено автором за [22]

Порядок організації бухгалтерського обліку та відображення у звітності фінансових результатів господарської діяльності підприємства, як і будь-якого іншого об'єкта облікового процесу, детермінується діючою національною обліковою системою. Остання виконує функції ідентифікації, вимірювання, реєстрації, класифікації, систематизації та узагальнення інформації про господарські операції, забезпечуючи формування достовірних і релевантних даних для внутрішніх та зовнішніх користувачів. Тип облікової системи, що застосовується в державі, визначає методологічні підходи, способи агрегування даних на рахунках бухгалтерського обліку, а також правила їх подання у

фінансовій звітності. Саме тому у сучасних наукових дослідженнях значна увага приділяється аналізу структурно-функціональних характеристик бухгалтерської системи, її елементів і механізмів впливу на формування облікової інформації.

Достовірність визначення фінансового результату виступає ключовою засадою бухгалтерського обліку, що забезпечує виконання інформаційної, контрольної та аналітичної функцій. Дотримання вимог щодо правильності формування доходів, витрат та фінансових результатів імперативно регламентується законодавчими та нормативними актами, зокрема Концептуальними основами складання та подання фінансових звітів, Міжнародними стандартами фінансової звітності, Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Зазначені документи формують методологічний фундамент, який охоплює принципи повного висвітлення, обачності, послідовності, суттєвості та превалювання сутності над формою.

Специфіка документування операцій, пов'язаних із доходами, витратами та фінансовими результатами, полягає у відсутності уніфікованих, нормативно встановлених форм первинних документів для таких об'єктів обліку. Документальне підтвердження відповідних операцій варіює залежно від їх економічного змісту та виду ресурсів, які залучаються в господарському процесі. Так, списання матеріальних ресурсів, малоцінних та швидкозношуваних предметів або інших запасів для адміністративних, загальнопромислових чи побутових потреб оформлюється належними первинними документами (накладними, вимогами, актами списання). Нарахування заробітної плати та соціальних внесків підтверджується розрахунково-платіжною документацією. Витрати, пов'язані з отриманням послуг чи виконанням робіт, визнаються на підставі рахунків, рахунків-фактур та актів приймання-передачі виконаних робіт.

Для забезпечення системності, уніфікації та аналітичної зручності перелік первинних документів, що застосовуються при відображенні окремих видів витрат і доходів, узагальнюється в структурованих таблицях. У таблиці 2.1

представлено систематизовану класифікацію документів, що забезпечують належне документальне підтвердження господарських операцій і сприяють правильному формуванню фінансових результатів діяльності підприємства.

Таблиця 2.1

Перелік типових первинних документів з обліку фінансових результатів

№	Показник	Первинні документи
1	Собівартість реалізованих товарів	картка складського обліку матеріалів; довідка бухгалтерії; накладна; вимога на відпуск
2	Витрати на оплату праці та соціального страхування	розрахунково-платіжна відомість або розрахункова відомість
3	Доходи від реалізації продукції, товарів, інші операційні доходи	прибутковий касовий ордер; товарно-транспортна накладна; рахунок-фактура; платіжне доручення; накладна; договори; акти виконаних робіт; довідки та розрахунки бухгалтерії
4	Адміністративні витрати	розрахунково-платіжна відомість; виписки банку; платіжні доручення; звіт про використання коштів, що видані на відрядження або під звіт
5	Витрати на збут	накладні на внутрішнє переміщення матеріалів; акти на списання використаних матеріалів; вимоги; платіжні доручення; розрахункові чеки; розрахункова відомість; розрахунково-платіжна відомість; розрахунки відрахувань; розрахунки; авансові звіти; платіжні доручення
6	Інші операційні витрати	розрахунки (довідки) бухгалтерії; платіжні доручення
7	Доходи від участі	довідки та розрахунки бухгалтерії
8	Інші фінансові доходи	розрахунки та довідки бухгалтерії, прибуткові касові ордери, виписки банку
9	Інші доходи	акт приймання-передачі, прибутковий касовий ордер, акт ліквідації, виписка банку, акт оприбуткування матеріалів, довідки та розрахунки бухгалтерії

Джерело: узагальнено автором за [39]

Віднесення доходів і витрат до складу фінансових результатів здійснюється на основі відповідних бухгалтерських розрахунків. Бухгалтерські довідки та розрахункові документи виконують функцію узагальнення результатів різних видів діяльності та забезпечують належну реєстрацію нерозподіленого прибутку або збитків. На підставі таких документів формується інформація про фінансовий результат, яка надалі використовується у системі бухгалтерського обліку. Рух первинних і зведених документів організовується згідно з затвердженим підприємством графіком документообігу, що забезпечує контрольованість і своєчасність облікових процедур. Узагальнення даних про доходи, витрати та

фінансові результати здійснюється шляхом відповідних бухгалтерських проведення, які згодом відображаються у Головній книзі.

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) за формою № 2 містить чотири розділи: розділ I — «Фінансові результати», розділ II — «Сукупний дохід», розділ III — «Елементи операційних витрат», розділ IV — «Розрахунок показників прибутковості акцій» [34].

Фінансовий результат є одним із ключових інтегральних показників, що відображає сукупний ефект від усіх аспектів господарської діяльності підприємства. Він узагальнює результативність використання виробничих засобів, трудових, матеріальних і фінансових ресурсів, ефективність технологічних, організаційних і збутових процесів, а також вплив зовнішніх факторів, включаючи державне регулювання галузі.

Фінансовий результат у формі прибутку традиційно розглядається як основна ціль функціонування підприємства та центральний показник оцінки його діяльності на ринку. Саме динаміка та рівень прибутковості виступають ключовими критеріями для інвесторів, які оцінюють інвестиційну привабливість компанії та її перспективи подальшого розвитку.

Організація бухгалтерського обліку доходів, витрат і фінансових результатів є складовою частиною загальної обліково-аналітичної системи підприємства. Чітке дотримання методологічних вимог, належний документообіг та використання сучасних технологій дозволяють досягти достовірності облікових даних, що є запорукою успішного фінансового управління та розвитку підприємства.

2.2. Управлінський облік у системі формування та контролю фінансових результатів

Управлінський облік ґрунтується на чітко визначених меті, завданнях, методах і принципах, які формують його концептуальну основу та визначають

структуру цієї системи. Рівень ефективності управління безпосередньо залежить від якості інформаційного забезпечення, адже саме процеси управлінського обліку генерують дані про об'єкти керування. Одним із ключових чинників підвищення результативності управління підприємством є впорядкування потоків вхідної та вихідної інформації відповідно до потреб менеджменту. У зв'язку з цим розвиток управлінських та облікових наук має здійснюватися не відокремлено, а у взаємодії та взаємодоповненні.

На рис. 2.3 подано елементи, які забезпечують формування цілісної, гнучкої та адаптивної системи управлінського обліку, що слугуватиме базою для ефективного функціонування всієї системи інформаційного забезпечення управління підприємством.

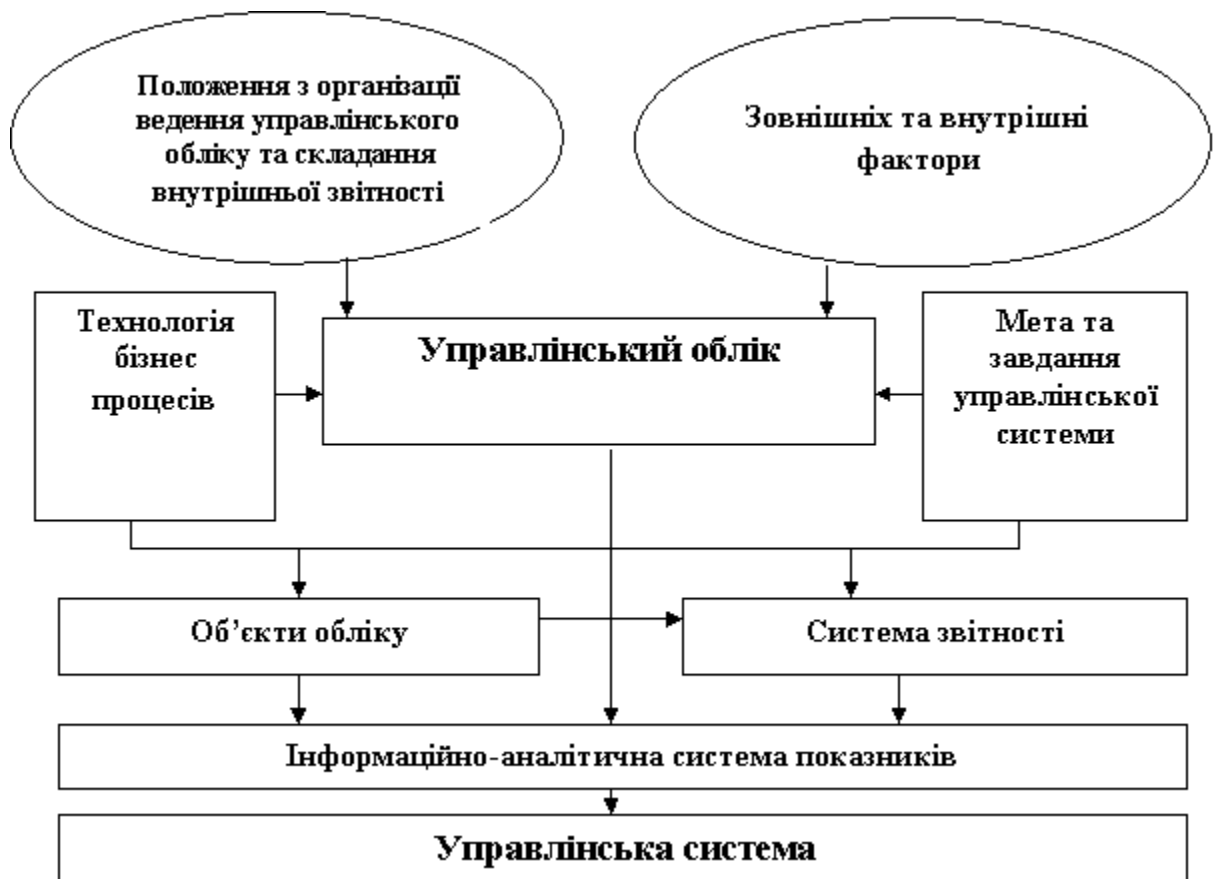

Рис. 2.3. Структура системи управлінського обліку

Джерело: узагальнено автором за [37]

Визначаючи роль і значення управлінського обліку, доцільно виокремити його ключові характеристики:

- управлінський облік виступає системою інформаційного забезпечення менеджерів, необхідною для обґрунтованого прийняття управлінських рішень; його ефективність безпосередньо пов'язана з конкретними завданнями управління, що потребують відповідної інформації;
- акцент управлінського обліку зосереджується на діяльності структурних підрозділів підприємства — центрах відповідальності, окремих видах продукції та рівнях управління;
- управлінський облік має орієнтацію на майбутнє, що забезпечує підґрунтя для планування діяльності підприємства;
- вибір методів і принципів управлінського обліку не є регламентованим — вони визначаються самим підприємством залежно від потреб управління та специфіки його функціонування;
- організація управлінського обліку визначається стратегічними цілями підприємства, його системою управління та особливостями технологічних процесів виробництва;
- методологія обліку підпорядковується інформаційним запитам управлінської системи [37].

Управлінський облік забезпечує інформаційний супровід усіх стадій управлінського циклу: аналізу, контролю, планування та прогнозування. У науковій літературі існує позиція, згідно з якою ці стадії належать до різних галузей знань, а тому управлінський облік має виконувати виключно облікові функції — виявлення, реєстрацію, накопичення, узагальнення, інтерпретацію та передачу інформації для управлінських цілей.

Проте на практиці ефективне використання даних управлінського обліку всіма рівнями менеджменту нерідко ускладнене через складність економічного змісту статей та форм управлінської звітності, а також необхідність розуміння їх взаємозв'язків. Сучасні умови господарювання зумовлюють те, що управлінський облік не обмежується ретроспективним відображенням витрат виробництва. Він охоплює й перспективні інструменти: нормування, бюджетування, контроль

відхилень, аналіз та планування, що забезпечують інформаційну підтримку процесу ухвалення рішень.

Інформація у системі управлінського обліку має бути підготовлена таким чином, щоб забезпечувати різні рівні узагальнення відповідно до завдань і рівнів управління, а також надавати розширений економічний зміст для прийняття оптимальних рішень.

Отже, сучасне призначення управлінського обліку полягає у формуванні інтегрованої інформаційно-аналітичної системи, яка поєднує методи обліку, нормування, контролю, бюджетування, аналізу й планування та спрямована на підготовку альтернативних варіантів розвитку підприємства і забезпечення менеджменту якісною інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень.

В умовах динамічного розвитку ринкової економіки управління фінансовими результатами підприємства набуває особливої важливості для забезпечення конкурентоспроможності і стабільності господарської діяльності. Інструментом, який суттєво сприяє ефективному прийняттю управлінських рішень, є управлінський облік. У статті розглядається роль управлінського обліку у формуванні та контролі фінансових результатів підприємства, його методологічні основи, функціональне призначення та взаємодія з іншими системами обліку.

Фінансові результати господарської діяльності підприємства відображають кінцевий ефект від використання ресурсів і реалізації виробничих процесів. Настільки ефективним буде управління цими результатами — настільки успішною буде діяльність підприємства у цілому. Управлінський облік є системою збору, обробки та аналізу інформації, що забезпечує раціональне планування, контроль і регулювання доходів та витрат. Він створює інформаційну базу, необхідну для прийняття обґрунтованих рішень на різних рівнях управління.

Управлінський облік, на відміну від фінансового, орієнтований на внутрішніх користувачів — менеджерів різних рівнів, які відповідають за планування, контроль і мотивацію в межах підприємства. Він забезпечує

детальний аналіз доходів, витрат і фінансових результатів з урахуванням специфіки діяльності, що дає змогу:

- формувати точні показники для оцінювання ефективності окремих підрозділів та видів діяльності;
- здійснювати калькуляцію собівартості продукції та послуг;
- прогнозувати фінансові результати з урахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів;
- контролювати виконання планів та бюджетів у розрізі статей доходів і витрат.

Таким чином, управлінський облік є основою для формування інтегрованої системи управління фінансовими ресурсами підприємства.

Для ефективного використання управлінського обліку у формуванні фінансових результатів застосовуються такі методи:

1. Калькуляція повної та змінної собівартості – визначає реальні витрати на виробництво продукції, дає змогу оцінити маржинальний доход та сформувати ціну з урахуванням планованої рентабельності.
2. Бюджетування і планування – розробка планових показників доходів, витрат, прибутку, що є основою для подальшого контролю.
3. Аналіз відхилень – порівняння фактичних результатів з плановими (бюджетними) даними для виявлення причин різниці та прийняття коригувальних заходів.
4. Кост-менеджмент (управління витратами) — системний підхід до оптимізації витрат при збереженні якості і ефективності виробництва.

Використання цих методів дозволяє більш гнучко реагувати на зміни в економічному середовищі та коригувати стратегію підприємства для досягнення оптимальних фінансових результатів.

Хоча управлінський облік має внутрішнє спрямування і формується за правилами підприємства, а фінансовий облік – має зовнішню орієнтацію й регламентований законодавчо, ефективна робота підприємства передбачає їх інтеграцію.

Об'єктивність та достовірність інформації, що формується в системі управлінського обліку, підсилюється аудиторським контролем, який перевіряє відповідність звітності законодавчим вимогам та внутрішнім стандартам. Комплексний підхід до обліку і контролю створює основу для управління фінансовими результатами, забезпечує підвищення інвестиційної привабливості підприємства, покращення його репутації в очах зацікавлених сторін.

Управлінський облік є невід'ємною складовою системи формування та контролю фінансових результатів підприємства. Він забезпечує збір і аналіз детальної інформації про доходи та витрати, якість планування і контролю, а також сприяє підвищенню ефективності управління ресурсами.

Раціональна організація управлінського обліку дозволяє підприємству своєчасно реагувати на внутрішні та зовнішні виклики, підвищувати фінансову стабільність і конкурентоспроможність. Взаємодія управлінського обліку з фінансовим обліком і аудитом створює комплексний механізм контролю та мотивує до сталого розвитку.

2.3. Напрями удосконалення облікового забезпечення управління фінансовими результатами підприємства

В умовах посилення конкуренції на аграрних ринках, нестабільності цін на сільськогосподарську продукцію та зростання витрат на ресурси особливої актуальності набуває удосконалення облікового забезпечення управління фінансовими результатами підприємства. Саме система бухгалтерського та управлінського обліку формує інформаційну основу для оцінки ефективності господарської діяльності, визначення прибутковості окремих видів продукції та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Специфіка сільськогосподарського виробництва – сезонність, біологічні активи, багатогалузева структура та значна частка непрямих витрат – зумовлює необхідність адаптації традиційних підходів до обліку фінансових результатів. У

зв'язку з цим удосконалення облікового забезпечення має здійснюватися комплексно, охоплюючи розвиток аналітичного обліку, удосконалення методики обліку доходів і витрат, інтеграцію управлінського обліку в систему управління та використання цифрових технологій.

Передусім ключовим напрямом удосконалення є розвиток аналітичного обліку фінансових результатів за об'єктами управління, оскільки саме він забезпечує формування релевантної інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Традиційний фінансовий облік, орієнтований переважно на визначення загального фінансового результату підприємства, не дає змоги оцінити реальний внесок окремих культур, видів продукції чи структурних підрозділів у формування прибутку. За таких умов управлінські рішення ґрунтуються на усереднених показниках, що обмежує можливості цілеспрямованого впливу на прибутковість.

Розширення аналітичного обліку за видами діяльності, культурами, партіями продукції та центрами відповідальності дозволяє деталізувати інформацію про доходи, витрати й фінансові результати, встановити причинно-наслідкові зв'язки між використанням ресурсів і отриманим прибутком, а також підвищити управлінську цінність облікових даних. Напрями такої деталізації та їх управлінське значення узагальнено в табл. 2.2, яка наочно демонструє можливості переходу від узагальненого обліку фінансових результатів до багатовимірного аналітичного підходу, орієнтованого на активне управління прибутковістю підприємства.

Логічним продовженням розвитку аналітичного обліку є удосконалення обліку доходів з урахуванням галузевої специфіки сільського господарства. Нерівномірність надходження доходів протягом року ускладнює оцінку фінансових результатів за звітні періоди та може призводити до спотворення показників рентабельності. У цьому контексті важливим є поєднання вимог фінансового обліку з інструментами управлінського обліку доходів, зокрема шляхом аналітичного обліку доходів за культурами, контрактами та каналами реалізації.

Таблиця 2.2

Напрями деталізації аналітичного обліку фінансових результатів на
сільськогосподарському підприємстві

Об'єкт аналітичного обліку	Зміст інформації	Управлінське призначення
Вид діяльності (рослинництво, тваринництво)	Доходи, витрати, прибуток	Оцінка ефективності галузей
Культура / вид продукції	Собівартість, виручка, маржинальний дохід	Визначення прибуткових культур
Партія продукції	Фінансовий результат за період виробництва	Аналіз сезонної ефективності
Центр відповідальності	Прибуток підрозділу	Контроль діяльності менеджерів

Джерело: узагальнено автором

Як показано в табл. 2.3, деталізація обліку доходів за культурами, контрактами та каналами реалізації дозволяє суттєво підвищити прозорість їх формування та забезпечити чітку ідентифікацію джерел надходження виручки.

Таблиця 2.3

Напрями удосконалення обліку доходів у системі управління фінансовими
результатами

Напрямок удосконалення	Характеристика	Очікуваний ефект
Аналітичний облік доходів за культурами	Розподіл виручки за видами продукції	Підвищення прозорості прибутковості
Облік доходів за контрактами	Закріплення доходів за договорами	Контроль виконання зобов'язань
Розмежування доходів за видами	Операційні та інші доходи	Поглиблений фінансовий аналіз
Планування доходів	Порівняння фактичних і бюджетних показників	Підвищення точності прогнозів

Джерело: узагальнено автором

Такий підхід створює умови для системного контролю виконання договірних зобов'язань, своєчасного виявлення відхилень між запланованими та фактичними обсягами реалізації, а також оцінки впливу окремих контрактів на загальний фінансовий результат підприємства. Паралельно з цим аналітична деталізація доходів формує інформаційну основу для порівняння фактичних показників із бюджетними та прогнозними значеннями, що сприяє підвищенню обґрунтованості планування фінансових результатів і дозволяє менеджменту

оперативно коригувати виробничо-збутову політику з метою зростання прибутковості.

Водночас ефективне управління фінансовими результатами неможливе без удосконалення обліку витрат, оскільки саме витрати визначають рівень собівартості продукції та величину прибутку. Для сільськогосподарських підприємств особливого значення набуває проблема розподілу непрямих витрат між культурами та видами продукції.

У цьому аспекті доцільним є розширення аналітичного обліку за рахунком 23 «Виробництво», що передбачає деталізацію витрат у розрізі окремих культур, видів продукції, технологічних операцій та центрів відповідальності. Такий підхід дозволяє не лише більш точно сформулювати виробничу собівартість, а й простежити реальний зв'язок між споживанням ресурсів і фінансовими результатами конкретних об'єктів управління. Важливим доповненням до цього є використання економічно обґрунтованих драйверів витрат (площі посівів, машино-години, норми використання матеріалів, трудомісткість робіт), що забезпечує справедливий розподіл непрямих витрат між видами продукції та зменшує ризик спотворення їх фактичної собівартості.

Крім того, розмежування витрат на постійні та змінні створює інформаційну базу для формування маржинального доходу, аналізу безбитковості та оцінки впливу обсягів виробництва на фінансові результати. Саме маржинальний підхід дає змогу менеджменту оперативно оцінювати ефективність окремих культур і приймати рішення щодо оптимізації виробничої структури. Запропоновані заходи та їх управлінський ефект систематизовано в табл. 2.4, яка наочно підтверджує, що точна й аналітично обґрунтована калькуляція собівартості є ключовою передумовою підвищення об'єктивності фінансових результатів та якості управлінських рішень.

Наступним важливим напрямом є інтеграція управлінського обліку фінансових результатів у систему прийняття управлінських рішень. Облікова інформація має використовуватися не лише для складання фінансової звітності, а

й для оперативного контролю, тактичного планування та стратегічного розвитку підприємства.

Таблиця 2.4

Заходи з удосконалення обліку витрат у контексті управління фінансовими результатами

Захід	Зміст	Управлінський результат
Аналітика рахунку 23 «Виробництво»	Облік витрат за культурами	Точна собівартість
Використання драйверів витрат	Машино-години, площі посівів	Обґрунтований розподіл
Розмежування витрат	Поділ на постійні та змінні	Формування маржинального доходу
Бюджетування витрат	Порівняння плану і факту	Контроль відхилень

Джерело: узагальнено автором

Залежно від рівня управління інформація про фінансові результати трансформується у відповідні управлінські рішення, що відображено в табл. 2.5, оскільки на кожному управлінському рівні вона має різний ступінь деталізації, часову спрямованість і функціональне призначення.

Таблиця 2.5

Використання облікової інформації про фінансові результати в управлінні

Рівень управління	Облікова інформація	Управлінські рішення
Оперативний	Маржинальний дохід	Коригування виробничих планів
Тактичний	Прибутковість напрямів	Перерозподіл ресурсів
Стратегічний	Динаміка прибутку	Формування стратегії розвитку

Джерело: узагальнено автором

На оперативному рівні облікова інформація використовується для щоденного контролю за формуванням маржинального доходу, виявлення відхилень фактичних показників від запланованих та своєчасного коригування виробничих і збутових процесів. На тактичному рівні узагальнені дані про фінансові результати за напрямками діяльності та центрами відповідальності стають підґрунтям для перерозподілу ресурсів, оптимізації структури витрат і підвищення ефективності окремих видів продукції. Стратегічний рівень управління, у свою чергу, спирається на динамічний аналіз фінансових результатів у довгостроковому розрізі, що дозволяє оцінити стійкість бізнес-моделі

підприємства, визначити пріоритетні напрями розвитку та сформувані обґрунтовану фінансово-економічну стратегію.

Такий підхід забезпечує безперервний і логічно вибудований зв'язок між обліком, аналізом і управлінням прибутковістю, за якого облікова інформація не обмежується констатацією результатів діяльності, а перетворюється на інструмент активного впливу на процес їх формування та зростання.

Завершальним, але не менш важливим напрямом удосконалення облікового забезпечення є використання цифрових інструментів обліку та аналітики фінансових результатів. Впровадження ERP-систем, аналітичних панелей та електронного документообігу створює умови для підвищення оперативності формування облікової інформації, зменшення ризику помилок і розширення аналітичних можливостей управління.

Як узагальнено в табл. 2.6, упровадження цифрових рішень у систему бухгалтерського та управлінського обліку сприяє глибинній трансформації облікової системи сільськогосподарського підприємства, змінюючи її роль з пасивного інструмента фіксації господарських операцій на активний інформаційно-аналітичний механізм підтримки управлінських рішень, спрямованих на підвищення фінансових результатів.

Таблиця 2.6

Цифрові інструменти облікового забезпечення управління фінансовими результатами

Інструмент	Призначення	Результат
ERP-системи (BAS, 1С)	Автоматизація обліку	Зменшення помилок
ВІ-аналітика	Візуалізація показників	Швидке прийняття рішень
Електронний документообіг	Прискорення обробки даних	Підвищення оперативності

Джерело: узагальнено автором

Використання ERP-систем забезпечує інтеграцію даних про доходи, витрати та фінансові результати в єдиному інформаційному середовищі, що дає змогу оперативно відстежувати відхилення фактичних показників від планових і своєчасно реагувати на них.

Застосування інструментів бізнес-аналітики (BI) розширює можливості аналітичної обробки облікової інформації шляхом візуалізації показників прибутковості за культурами, видами продукції та центрами відповідальності, що суттєво підвищує прозорість формування фінансових результатів і полегшує їх інтерпретацію для управлінського персоналу. Водночас електронний документообіг та автоматизований облік первинних даних скорочують часові лаги між здійсненням господарських операцій і відображенням їх у системі обліку, зменшують імовірність помилок та підвищують достовірність інформації, що використовується для прийняття управлінських рішень.

У сукупності цифрові інструменти створюють передумови для переходу до проактивної моделі управління фінансовими результатами, за якої керівництво отримує не лише інформацію про вже сформований прибуток, а й аналітичні сигнали щодо потенційних резервів його зростання, оптимізації витрат і підвищення ефективності використання ресурсів підприємства.

Таким чином, удосконалення облікового забезпечення управління фінансовими результатами сільськогосподарського підприємства має базуватися на розвитку аналітичного обліку, удосконаленні методики обліку доходів і витрат, інтеграції управлінського обліку в систему прийняття рішень та впровадженні цифрових інструментів. Реалізація запропонованих напрямів дозволяє підвищити прозорість формування фінансових результатів, посилити контроль за прибутковістю окремих видів продукції та забезпечити зростання фінансової стійкості підприємства.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІТИЧНОГО ТА АУДИТОРСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Аналіз доходів, витрат і фінансових результатів підприємства

Аграрний сектор України належить до ключових галузей, які забезпечують населення продовольчими товарами. Проте в умовах війни він зазнав суттєвого негативного впливу: пошкодження сільськогосподарських земель, припинення виробничої діяльності на окупованих та прифронтових територіях, а також гострий дефіцит трудових ресурсів.

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видом діяльності «Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство» протягом 2022-2024 років узагальнено в табл. 3.1 [27]

Таблиця 3.1

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за
видом діяльності «Сільське господарство, лісове господарство та рибне
господарство» у 2022-2024 роках

Види діяльності	2022		2023		2024		Відхилення, млн.грн.	
	млн.грн.	%	млн.грн.	%	млн.грн.	%	2023/ 2022	2024/ 2023
Усього	11485855	100	14052752	100	16459432	100	122,3	117,1
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	682412,1	5,9	782619,1	5,6	887333,5	5,4	114,7	113,4

Джерело: розраховано автором на основі [27]

Загальний обсяг реалізації у секторі аграрної економіки продемонстрував стійку тенденцію зростання: з 11 485 855 млн грн у 2022 році до 16 459 432 млн грн у 2024 році, що відповідає зростанню на 22,3 % у 2023 році порівняно з 2022 роком та на 17,1 % у 2024 році порівняно з 2023 роком.

Обсяг реалізованої продукції безпосередньо у сфері «Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство» також зростає, але темпи приросту дещо відставали від загального зростання ринку. Так, у 2022 році частка цієї галузі складала 5,9 % від загального обсягу реалізації, у 2023 році знизилася до 5,6 %, а у 2024 році — до 5,4 %. При цьому обсяг реалізованої продукції виріс з 682 412,1 млн грн у 2022 році до 887 333,5 млн грн у 2024 році, що відповідає приросту на 14,7 % у 2023 році та на 13,4 % у 2024 році порівняно з попереднім періодом.

Зростання обсягів реалізації свідчить про стабільне відновлення та розвиток аграрного сектору, однак зменшення частки цієї галузі у загальному обсязі ринку вказує на більш інтенсивне зростання інших видів економічної діяльності. Це може свідчити про необхідність підвищення продуктивності, модернізації виробництва та диверсифікації продуктового портфеля в аграрному секторі для збереження конкурентоспроможності.

Отже, аналіз динаміки реалізації продукції дозволяє констатувати стійке збільшення обсягу виробленої продукції в аграрній сфері, проте зростання її частки у структурі економіки відбувається повільніше, що потребує стратегічного планування та ефективних управлінських рішень для підвищення конкурентних позицій.

Оцінка фінансових результатів до оподаткування великих та середніх підприємств за видом діяльності «Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство» [1] за 2022-2024 років подана в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Фінансові результати до оподаткування великих та середніх підприємств за видом діяльності «Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство» за 2022-2024 рр.

Роки	Код за КВЕД	Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, млн.грн	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
			у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, млн.грн	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, млн.грн
2022 Усього						
Сільське господарство, лісове господарство та	А	87258423,6	78,5	126351929,7	21,5	39093506,1

рибне господарство						
2023 Усього						
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	А	65353043,5	78,4	99391559,7	21,6	34038516,2
2024 Усього						
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	А	169113774,4	84,0	194592760,6	16,0	25478986,2

Примітка: побудовано на основі [27].

Таблиця відображає динаміку фінансових результатів до оподаткування великих та середніх підприємств у сфері «Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство» за три звітні роки. Загальний фінансовий результат демонструє значну мінливість: у 2022 році він становив 87 258 423,6 млн грн, у 2023 році зменшився до 65 353 043,5 млн грн, а в 2024 році зріс до 169 113 774,4 млн грн. Така динаміка свідчить про тимчасове скорочення фінансових результатів у 2023 році з подальшим суттєвим відновленням та перевищенням показників 2022 року.

Розподіл підприємств за фінансовими результатами демонструє наступні тенденції:

1. Підприємства, що отримали прибуток: у 2022 році частка прибуткових підприємств становила 78,5 %, у 2023 році незначно знизилася до 78,4 %, а у 2024 році суттєво зросла до 84,0 %. Абсолютний прибуток цих підприємств за 2022–2024 роки змінювався відповідно від 126 351 929,7 млн грн до 194 592 760,6 млн грн, що свідчить про стабільне підвищення ефективності та прибутковості діяльності прибуткових підприємств у 2024 році.

2. Підприємства, що отримали збиток: частка збиткових підприємств у 2022 році складала 21,5 %, у 2023 році незначно зросла до 21,6 %, а у 2024 році знизилася до 16 %. В абсолютному вимірі фінансовий результат збиткових підприємств зменшився з 39 093 506,1 млн грн у 2022 році до 25 478 986,2 млн грн у 2024 році. Це свідчить про зниження втрат та покращення фінансового стану підприємств, що раніше працювали у збиток.

Загальні тенденції демонструють наступне:

- Після тимчасового скорочення фінансових результатів у 2023 році підприємства аграрного сектору значно підвищили прибутковість у 2024 році, що зумовлено оптимізацією виробничих процесів, підвищенням продуктивності праці та ефективністю управлінських рішень.

- Зростання частки прибуткових підприємств та одночасне зменшення частки збиткових підприємств у 2024 році свідчить про стабілізацію фінансового стану аграрного сектору та підвищення його інвестиційної привабливості.

- Загальна позитивна динаміка фінансових результатів відображає тенденцію до підвищення ефективності використання ресурсів, вдосконалення організаційно-технологічних процесів і зростання прибутковості підприємств у секторі «Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство».

Таким чином, аналіз фінансових результатів свідчить про відновлення та активний розвиток аграрного сектору, підвищення прибутковості прибуткових підприємств та зниження збитковості у структурі підприємств КВЕД А за період 2022–2024 років.

Фінансові результати діяльності підприємства відображаються в зростанні власного капіталу (чистих активів), основним джерелом якого є прибуток, отриманий від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності.

Головними завданнями аналізу фінансових результатів є:

- дослідження можливостей отримання прибутку на основі наявного ресурсного потенціалу компанії та ринкової кон'юнктури;
- систематичний контроль процесу формування прибутку й змін у його динаміці;
- визначення впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на фінансові результати та оцінка якості прибутку;
- пошук резервів для збільшення прибутку та підвищення рівня рентабельності бізнесу;
- оцінка діяльності компанії з урахуванням можливостей підвищення прибутковості;

- розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності системи управління прибутком.

Основними джерелами інформації для аналізу фінансових результатів є дані аналітичного та синтетичного обліку за відповідними рахунками, накладні на відвантаження продукції, а також фінансова звітність у вигляді форм № 1 (Баланс або Звіт про фінансовий стан), № 2 (Звіт про фінансові результати або Звіт про сукупний дохід), № 3 (Звіт про рух грошових коштів), № 4 (Звіт про власний капітал), № 5 (Примітки до річної фінансової звітності). Крім того, використовуються дані статистичної звітності, наприклад «Звіт про випуск, реалізацію та обіг цінних паперів», внутрішня управлінська звітність та відповідні таблиці бізнес-планів підприємства.

Аналіз фінансових результатів як напрям управлінської діяльності спрямований на виявлення резервів, здатних покращити фінансовий стан підприємства, а також на інформаційне забезпечення прийняття економічно ефективних і обґрунтованих рішень на основі оцінки фінансових можливостей організації. Варто підкреслити, що проблемні аспекти процесу формування фінансових результатів та шляхів їх використання безпосередньо пов'язані з якістю інформаційної бази та методиками проведення аналізу [1].

Особливо важливою є своєчасність отримання інформації, оскільки від неї значною мірою залежить оптимальність управлінських рішень. Забезпечення актуальності даних можливо лише за умови автоматизованої організації достовірного обліку, аналізу та належного контролю за діяльністю підприємства. На жаль, сьогодні більшість вітчизняних підприємств стикаються з проблемою несвоєчасної інформації, що призводить до того, що фінансовий аналіз проводиться на основі даних минулих періодів [11].

Фінансові результати діяльності підприємства є узагальнюючим показником ефективності використання ресурсів та результативності господарських рішень. Вони формуються під впливом обсягів і структури доходів, рівня витрат, а також здатності менеджменту забезпечити раціональне співвідношення між ними. У зв'язку з цим аналіз доходів, витрат і фінансових

результатів дозволяє не лише оцінити поточний фінансовий стан підприємства, а й виявити резерви підвищення прибутковості.

Аналіз проведено на основі фінансової звітності малого підприємства (форми № 1-м і № 2-м) за 2022–2024 рр. Доходи є первинним джерелом формування фінансових результатів і відображають масштаби та напрямки діяльності підприємства. Динаміку доходів ТОВ «ТОВЦА» за 2022–2024 рр. наведено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Динаміка доходів ТОВ «ТОВЦА» за 2022–2024 рр., тис. грн

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення 2023/2022	Відхилення 2024/2023
Чистий дохід від реалізації	817,2	18671,0	9873,5	+17853,8	–8797,5
Інші операційні доходи	6,7	1276,3	90,3	+1269,6	–1186,0
Інші доходи	164,9	0,4	–	–164,5	–0,4
Разом доходи	988,8	19947,7	9963,8	+18958,9	–9983,9

Джерело: розраховано автором

Аналіз даних таблиці свідчить, що у 2022 році підприємство здійснювало діяльність у незначних обсягах, що зумовило низький рівень доходів. У 2023 році відбулося різке зростання чистого доходу від реалізації, внаслідок чого загальна сума доходів збільшилася більш ніж у 20 разів. Це свідчить про активізацію господарської діяльності та вихід підприємства на новий рівень ринкової присутності.

Водночас у 2024 році спостерігається скорочення доходів майже на 50 %, що може бути пов'язано зі зменшенням обсягів виробництва, змінами кон'юнктури аграрного ринку або свідомим переглядом стратегії діяльності. Попри це, рівень доходів у 2024 році суттєво перевищує показники 2022 року, що свідчить про збереження потенціалу розвитку підприємства.

Зростання або скорочення доходів не дає вичерпної оцінки ефективності діяльності підприємства, оскільки вирішальне значення для формування фінансового результату має рівень витрат та їх відповідність обсягам реалізації. У зв'язку з цим доцільним є подальший аналіз витрат діяльності підприємства.

Витрати характеризують ступінь використання виробничих ресурсів і безпосередньо впливають на величину прибутку. Динаміку витрат підприємства наведено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Динаміка витрат ТОВ «ТОВЦА» за 2022–2024 рр., тис. грн

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення 2023/2022	Відхилення 2024/2023
Собівартість реалізації	703,1	8750,9	6341,8	+8047,8	–2409,1
Інші операційні витрати	330,6	9360,9	1251,4	+9030,3	–8109,5
Інші витрати	–	438,4	454,2	+438,4	+15,8
Разом витрати	1033,7	18550,2	8047,4	+17516,5	–10502,8

Джерело: розраховано автором

У 2023 році зростання витрат відбувалося майже пропорційно зростанню доходів, проте значне збільшення інших операційних витрат знизило загальну ефективність діяльності. У 2024 році підприємство суттєво скоротило витрати, насамперед операційні, що свідчить про посилення контролю за ресурсами та оптимізацію господарських процесів.

Оцінка динаміки витрат створює основу для визначення фінансового результату діяльності підприємства, який є узагальнюючим показником ефективності управління доходами та витратами.

Фінансові результати діяльності підприємства наведено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Фінансові результати ТОВ «ТОВЦА» за 2022–2024 рр., тис. грн

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Фінансовий результат до оподаткування	–44,9	1397,5	1916,4
Чистий прибуток (збиток)	–44,9	1397,5	1916,4

Джерело: розраховано автором на основі []

Для оцінки ефективності діяльності розрахуємо рентабельність продажів:

$$ROS = \text{Чистий прибуток} / \text{Чистий дохід від реалізації}$$

$$ROS_{2023} = 1\,397,5 / 18\,671,0 = 7,49 \%$$

$$ROS_{2024} = 1\,916,4 / 9\,873,5 = 19,41 \%$$

Отримані результати свідчать про суттєве зростання рентабельності продажів у 2024 році, що є наслідком ефективнішого управління витратами та підвищення прибутковості операцій.

Для глибшого розуміння причин зміни фінансових результатів доцільно здійснити факторний аналіз прибутку, який дозволяє кількісно оцінити вплив доходів і витрат.

Зміна прибутку визначається за формулою:

$$\Delta\P = \Delta\text{Д} - \Delta\text{В}$$

$$\Delta\P_{2024/2023} = 1\,916,4 - 1\,397,5 = +518,9 \text{ тис. грн}$$

Вплив факторів:

$$\Delta\text{Д} = 9\,963,8 - 19\,947,7 = -9\,983,9 \text{ тис. грн}$$

$$\Delta\text{В} = 8\,047,4 - 18\,550,2 = -10\,502,8 \text{ тис. грн}$$

$$\Delta\P = (-9\,983,9) - (-10\,502,8) = +518,9 \text{ тис. грн}$$

Таким чином, зростання прибутку у 2024 році забезпечене виключно за рахунок випереджального скорочення витрат порівняно зі зменшенням доходів.

Проведений аналіз доходів, витрат і фінансових результатів підприємства за 2022–2024 рр. дозволяє зробити такі узагальнюючі висновки:

1. У 2022 році діяльність підприємства була малорезультативною та збитковою, що свідчило про обмежені масштаби виробництва та низьку ефективність використання ресурсів.
2. У 2023 році підприємство суттєво наростило обсяги діяльності, однак зростання витрат обмежило потенціал підвищення прибутковості.
3. У 2024 році відбувся перехід до більш ефективної моделі господарювання, орієнтованої на оптимізацію витрат і зростання рентабельності.
4. Факторний аналіз підтвердив, що ключовим чинником зростання прибутку стало скорочення витрат, а не розширення обсягів реалізації.

Отже, система формування фінансових результатів підприємства зазнала позитивної трансформації, що створює передумови для подальшого удосконалення управлінського обліку та фінансового планування у наступному розділі роботи.

3.2. Внутрішній контроль і аудит у системі формування аналітичного забезпечення управління фінансовими результатами

У сучасних умовах розвитку сільськогосподарських підприємств забезпечення достовірності та повноти інформації про фінансові результати набуває особливої актуальності. Фінансовий результат є одним із ключових показників ефективності діяльності господарюючого суб'єкта, а його своєчасний і точний аналіз дозволяє приймати управлінські рішення щодо підвищення рентабельності та оптимізації витрат. Одним із основних інструментів підвищення якості фінансової інформації є система внутрішнього контролю та аудиту, яка забезпечує достовірне аналітичне забезпечення управління.

Внутрішній контроль – це сукупність методів, процедур і заходів, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування підприємства, збереження активів, дотримання нормативно-правових вимог та достовірності фінансової інформації.

У сільськогосподарських підприємствах внутрішній контроль має специфічні особливості:

1. Сезонність виробництва – контролю потребує планування і облік витрат у різні періоди виробничого циклу.
2. Матеріально-виробнича база – необхідність контролю за збереженням сільськогосподарських активів (зерно, техніка, худоба).
3. Взаємозв'язок витрат і доходів – контроль забезпечує правильність віднесення витрат до конкретних видів продукції чи послуг, що впливає на формування аналітичної інформації.

До ключових функцій внутрішнього контролю належать: контроль за достовірністю первинних документів; перевірка правильності облікових записів; моніторинг дотримання норм і стандартів витрат; оцінка ефективності управлінських рішень. Програма внутрішньогосподарського контролю фінансових результатів ТОВ «ТОВІЦА» узагальнена в табл. 3.5.

Програма внутрішньогосподарського контролю фінансових результатів
ТОВ ТОВЦА”

Напрямок контролю	Процедури контролю
Вивчення основних положень облікової політики щодо фінансових результатів	<ul style="list-style-type: none"> - перевірка законності здійснення видів діяльності відповідно до КВЕД; - перевірка визнання доходів, витрат та фінансових результатів; - визначення методів амортизації та строків експлуатації; - встановлення використання рахунків; - визначення порядку та строків інвентаризації; - визначення порядку документування
Вивчення внутрішніх нормативних документів щодо проведення контролю фінансових результатів	<ul style="list-style-type: none"> - визначення порядку отримання доходів, а також визначення понесених витрат відповідно до статей витрат; - планування обсягів капітальних вкладень
Перевірка наявності об'єктів нерухомості	<ul style="list-style-type: none"> - проведення інвентаризації, спостереження; - перевірка первинних документів щодо доходів, витрат та фінансових результатів; - визначення відхилень фактичних даних від даних обліку
Аналіз ефективності господарської діяльності	<ul style="list-style-type: none"> - аналіз основних показників розвитку підприємства; - аналіз собівартості за елементами операційних витрат; - аналіз структури бухгалтерського балансу; - аналіз фінансового стану підприємства; - аналіз рентабельності продукції.
Перевірка синтетичного та аналітичного обліку	<ul style="list-style-type: none"> - перевірка правильності відображення господарських операцій в обліку; - перевірка достовірності відображення інформації у звітності
Прийняття рішень	<ul style="list-style-type: none"> - аналіз виявлених недоліків; - визначення винних осіб; - прийняття відповідних управлінських рішень
Контроль виконання прийнятих рішень	<ul style="list-style-type: none"> - контроль виконання прийнятих рішень керівництва та управлінського персоналу

Джерело: розроблено автором

Внутрішній аудит у сільськогосподарських підприємствах – це незалежна функція оцінки ефективності системи внутрішнього контролю, управління ризиками та достовірності фінансової інформації. Основні завдання внутрішнього аудиту:

1. Оцінка фінансової звітності – перевірка відповідності облікових даних фактичним показникам господарської діяльності.
2. Контроль за витратами – аналіз економічної доцільності витрат, виявлення неефективних витрат.

3. Удосконалення облікових процедур – рекомендації щодо автоматизації обліку та оптимізації бізнес-процесів.

4. Захист від ризиків та шахрайства – виявлення потенційних загроз і забезпечення дотримання внутрішніх політик.

Внутрішній аудит тісно пов'язаний з аналітичним забезпеченням управління, оскільки його результати дозволяють керівництву підприємства отримати достовірні дані для прийняття стратегічних рішень.

Аналітичне забезпечення – це система інформаційних і методичних засобів, яка дозволяє аналізувати доходи, витрати та фінансові результати підприємства. Воно включає:

1. Систему показників – рентабельність, собівартість продукції, структура витрат.

2. Методи аналізу – горизонтальний і вертикальний аналіз, порівняльний аналіз, коефіцієнтний аналіз.

3. Звіти та інформаційні бази – оперативні та фінансові звіти, аналітичні довідки, прогнозні моделі.

Внутрішній контроль і аудит забезпечують достовірність цих даних, підтверджуючи їхню точність та відповідність нормативним вимогам.

Ефективна система управління фінансовими результатами базується на інтеграції внутрішнього контролю і аудиту:

- контроль забезпечує своєчасну реєстрацію та обробку даних;
- аудит перевіряє достовірність і обґрунтованість інформації;
- керівництво на основі аналітичної інформації приймає стратегічні і тактичні рішення.

Ця взаємодія дозволяє не тільки виявляти проблеми, але й прогнозувати фінансові результати, оптимізувати витрати та підвищувати ефективність виробництва.

3.3. Удосконалення системи аналітичного та аудиторського забезпечення управління фінансовими результатами підприємства

В умовах динамічних змін бізнес-середовища, посилення конкуренції та необхідності забезпечення прозорості фінансової інформації, підприємства потребують удосконаленої системи аналітичного та аудиторського забезпечення управління фінансовими результатами. Якість та структурованість інформації про доходи, витрати й прибутковість безпосередньо впливають на стратегічний розвиток суб'єкта господарювання. Тому формування сучасного інформаційно-аналітичного середовища, яке ґрунтується на інтеграції облікових, аналітичних та аудиторських процесів, є ключовою передумовою підвищення ефективності управління.

Аналітичне забезпечення управління фінансовими результатами ґрунтується на системному дослідженні доходів, витрат, рентабельності та факторних відхилень. Воно охоплює горизонтальний, вертикальний, порівняльний, факторний та маржинальний аналіз, що дозволяє визначати причини зміни прибутковості та оцінювати ефективність діяльності.

Аудиторське забезпечення передбачає перевірку коректності формування фінансових результатів, відповідності облікової політики стандартам, достовірності оцінки доходів та витрат, а також ефективності внутрішнього контролю. Важливою складовою є внутрішній аудит, який сприяє мінімізації ризиків викривлень і підвищує якість управлінських рішень.

Попри розвиток сучасних технологій та нормативно-методичної бази, система аналітичного й аудиторського забезпечення має низку проблем, серед яких:

- фрагментарність аналітичної інформації та недостатній зв'язок між обліковими й управлінськими даними;
- формальний характер проведення економічного аналізу;
- обмежене використання цифрових технологій у контролі та прогнозуванні;

- недосконалість внутрішнього аудиту та слабка інтеграція його результатів у менеджмент;
- недостатня оцінка ризиків, пов'язаних із формуванням фінансових результатів.

Усе це знижує дієвість управлінських рішень та може призводити до втрати прибутковості.

Для підвищення ефективності управління фінансовими результатами пропонуються такі напрями вдосконалення:

1. Запровадження автоматизованих систем фінансової аналітики, що дозволяють створювати дашборди, оперативно виявляти відхилення та формувати прогностичні моделі.
2. Використання сучасних методів аналізу, зокрема ABC-, XYZ-аналізу, CVP-аналізу, сценарного аналізу, аналізу чутливості.
3. Інтеграція аналітики з бюджетуванням, що забезпечує більш точний контроль за витратами та прибутковістю.
4. Посилення факторного аналізу, що дозволяє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки формування фінансового результату.
5. Формування системи ключових показників ефективності (KPI) для оцінки центрів відповідальності.

Ефективна система аудиторського забезпечення передбачає:

- Розроблення ризик-орієнтованої методики аудиту, що зосереджується на найбільш значущих статтях доходів і витрат.
- Оцінку системи внутрішнього контролю за міжнародними стандартами, зокрема COSO.
- Використання цифрових інструментів аудиту (continuous audit, data mining, контроль аномалій).
- Посилення внутрішнього аудиту як незалежного механізму оцінки ефективності управління.
- Стандартизацію аудиторських процедур для забезпечення порівнянності результатів перевірок.

Це дозволить підвищити достовірність оцінки фінансових результатів та зміцнити репутацію підприємства.

Інтегрована модель передбачає взаємопов'язану роботу таких елементів:

1. Обліковий модуль — забезпечує накопичення та класифікацію інформації.
2. Аналітичний модуль — формує показники, прогнози та інтерпретації.
3. Аудиторський модуль — підтверджує достовірність даних і контролює ризики.
4. Менеджерський модуль — ухвалює рішення на основі аналітично-аудиторської інформації.

Скоординована робота цих елементів створює умови для ефективного управління прибутковістю підприємства.

Удосконалення системи аналітичного та аудиторського забезпечення управління фінансовими результатами є ключовим чинником підвищення ефективності господарської діяльності. Інтеграція сучасних методів аналізу, впровадження цифрових технологій контролю, розвиток внутрішнього аудиту та стандартизація процедур дозволяють сформувати якісну інформаційну базу для прийняття управлінських рішень. Запропоновані напрями модернізації забезпечать підвищення прозорості, достовірності та оперативності фінансової інформації, що є необхідною умовою зміцнення економічної стійкості та конкурентоспроможності підприємства.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено комплексне дослідження теоретичних, методичних та практичних аспектів формування, обліку, аналізу й аудиту фінансових результатів підприємства, що дало змогу сформулювати узагальнені висновки та обґрунтувати напрями вдосконалення системи обліково-аналітичного та аудиторського забезпечення управління фінансовими результатами.

1. У ході дослідження встановлено, що фінансові результати є ключовим інтегральним показником ефективності діяльності підприємства, який відображає кінцевий фінансовий результат від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Комплексний характер фінансових результатів зумовлює необхідність їх всебічного облікового, аналітичного та аудиторського супроводу, що забезпечує менеджмент інформацією для прийняття рішень стратегічного та оперативного характеру. Доведено, що якість формування фінансових результатів визначає конкурентоспроможність і фінансову стійкість підприємства.

2. Систематизація наукових підходів дала змогу уточнити сутність фінансових результатів у контексті обліку, аналізу та аудиту, а також сформулювати сучасні вимоги до методичного забезпечення їх оцінки. Встановлено, що облікова система повинна поєднувати фінансовий, податковий та управлінський облік, формуючи багаторівневий інформаційний простір. Аудиторське забезпечення визначено як необхідний інструмент підвищення достовірності даних і мінімізації інформаційних ризиків. Теоретико-методичний аналіз підтвердив взаємозалежність між якістю обліку та ефективністю управління фінансовими результатами.

3. На основі аналізу фінансової звітності ТОВ «ТОВІЦА» за 2022–2024 роки встановлено позитивну динаміку основних фінансових індикаторів: підвищення ліквідності, зміцнення фінансової стійкості, стабільне зростання чистого прибутку та рентабельності. Оцінка ліквідності підприємства засвідчила перехід від критичного рівня забезпеченості оборотними активами у 2022 році до високої платоспроможності в 2024 році. Коефіцієнти автономії та заборгованості

характеризують значне зміцнення фінансової незалежності. Рентабельність активів і власного капіталу свідчить про зростання ефективності використання ресурсів, що підтверджує підвищення результативності діяльності підприємства.

4. У роботі з'ясовано, що діюча система бухгалтерського обліку загалом відповідає вимогам НП(С)БО, однак містить низку організаційних недоліків, пов'язаних із недостатньою деталізацією за аналітичними рахунками, недостатньою автоматизацією облікових процесів, недосконалістю внутрішньої системи контролю формування доходів і витрат. Акцентовано на необхідності підвищення прозорості та структуризації інформації для потреб управління, зокрема шляхом поглиблення аналітики за видами діяльності, центрами відповідальності та статтями витрат.

5. У роботі доведено, що управлінський облік відіграє ключову роль у процесі планування, контролю та аналізу фінансових результатів. Встановлено, що його впровадження дозволяє підвищити оперативність прийняття рішень, забезпечити розподіл відповідальності між структурними підрозділами, оптимізувати витрати та прогнозувати економічні наслідки управлінських рішень. Визначено, що підприємству необхідно розширити практику бюджетування, нормування, аналізу відхилень та калькулювання собівартості на основі управлінського обліку.

6. Розроблено комплекс пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності обліково-аналітичної системи, зокрема: впровадження розширеної аналітики доходів і витрат; удосконалення системи документування; автоматизація облікових процесів; впровадження системи управління витратами на основі ABC-калькулювання; розробка внутрішніх регламентів формування фінансових результатів. Запропоновані заходи сприятимуть підвищенню інформативності облікових даних, зниженню ризиків і забезпеченню прозорості фінансового результату.

7. Проведений аналіз показав, що формування фінансових результатів має системний характер та залежить від структури доходів, рівня операційних витрат, політики управління активами й зобов'язаннями. З'ясовано основні фактори

впливу на фінансовий результат, визначено резерви його підвищення, такі як оптимізація витрат, підвищення маржинального доходу, розширення товарної номенклатури та контролю рентабельності операцій.

8. У роботі досліджено стан та організацію внутрішнього контролю на підприємстві. Встановлено, що контрольна система потребує вдосконалення у частині документального забезпечення, періодичності контрольних процедур, а також взаємодії між бухгалтерською, аналітичною та управлінською ланками. Аудиторська оцінка фінансових результатів підтверджує необхідність впорядкування процедур формування доходів, витрат і визначення фінансового результату, що дозволить підвищити достовірність інформації.

9. На основі проведених досліджень запропоновано вдосконалити інформаційно-аналітичну систему підприємства через: запровадження наскрізного контролю фінансових потоків, формування внутрішньої аудиторської служби, використання ризик-орієнтованого аудиту, інтеграцію управлінського та бухгалтерського обліку, підвищення рівня автоматизації. Реалізація цих рекомендацій забезпечить підвищення якості управлінських рішень, своєчасне виявлення порушень та формування об'єктивної інформації щодо фінансових результатів.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що фінансові результати є ключовим показником ефективності та основою стратегічного розвитку підприємства, а їх достовірне формування та аналіз можливі лише за умови комплексного обліково-аналітичного та аудиторського забезпечення. Запропоновані у роботі напрями вдосконалення сприятимуть підвищенню результативності управління, забезпечать прозорість фінансової інформації та створять умови для стійкого розвитку підприємства в сучасних економічних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білий М. М. Фінансові результати підприємства: факторний аналіз в умовах економічної кризи. Вісник Прикарпатського університету. Економіка. – 2014. Вип. 10. С. 234-241.
2. Білик М. Д., Бабіч В. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління фінансовими результатами діяльності підприємств © 2015. БІЗНЕСІНФОРМ № 4 '2015. С. 205-213.
3. Білик Т.О. Фінансові результати діяльності малих підприємств: оцінка і прогнозування: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08. Акад. фін. упр., Н.-д. фін. ін-т. Київ : 2009. 19 с.
4. Бурковська А.В. Організація системи внутрішнього контролю фінансових результатів діяльності підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 8. – С. 644-646.
5. Бутинець Т. А. Внутрішній контроль: елементи організації системи. *Вісник Житомирського державного технологічного університету / Економічні науки*. Житомир : ЖДТУ, 2008. № 1 (43). С. 28-32.
6. Бухгалтерський облік (для необлікових спеціальностей) : навч. посіб. / Ю. Ю. Мороз, Т. С. Гайдучок, О. М. Дмитренко. Житомир : Рута, 2022. 256 с.
7. Вітюк В. О., Овандер Н.Л., Орлова К.Є. Економетрична модель управління фінансовими результатами підприємства. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/209.pdf/
8. Гайдучок Т. С., Вітер С. А., Гданська Ю. В. Обліково-інформаційне забезпечення механізму управління фінансовими результатами підприємств в умовах євроінтеграційних процесів. *Молодий вчений*. 2024. № 5(119). С. 116-122.
9. Гайдучок Т. С., Вітер С. А., Гданська Ю. В. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення для підвищення ефективності управління фінансовими результатами. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 65. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4471/4410> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-85>

10. Гайдучок Т. С., Вітер С. А., Дем'янишина О. А., Ареп'єва О. В. Фінансовий облік активів : навч. посіб. : у 2 ч. / Житомир : Поліський нац. ун-т, 2024. Ч. I. 360 с. URL: <http://surl.li/lmqgol>
11. Гайдучок Т. С., Данілевич В., Левченко Н. Аналітичне оцінювання фінансових результатів в системі управління лісогосподарськими підприємствами. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2022. №14-15. С. 85-90.
12. Гайдучок Т. С., Костенко М. Д., **Рибак Д. С.** Обліково-аналітичне забезпечення управління доходами та фінансовим результатами підприємства. *Стратегічні орієнтири розвитку науки, освіти, технологій та суспільних трансформацій* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Рівне, 28 листопада 2025 р.). Рівне : ЦФЕНД, 2025. С. 81-85.
13. Гайдучок Т. С., Костенко М. Д., **Рибак Д. С.** Організація бухгалтерського обліку доходів від послуг у системі управління фінансовими результатами підприємства. *Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів та права в Україні та світі* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Кременчук, 27 листопада 2025 р.). Кременчук : ЦФЕНД, 2025. С. 45-48.
14. Гайдучок Т. С., Цегельник Н. І. Сучасні реалії та перспективи провадження аудиторської діяльності в умовах євроінтеграційних процесів. *Механізм регулювання економіки*. 2022. №1-2 (95-96). С. 67-71. URL: <http://www.mer-journal.sumy.ua/index.php/journal/article/view/81/75> DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2022.95-96.11>
15. Гевчук А.В., Мартинюк О.О., Куцелєпа Р.С. Вплив законодавчих змін 2018 року на формування фінансового результату: реалії та перспективи. *Економіка і суспільство бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Мукачівський державний університет*. 2017. Вип. 13. С. 1327-1333.
16. Голячук Н.В. Удосконалення обліку фінансових результатів сільськогосподарських підприємств. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*: 2019. № 16 (61). С.53.
17. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку

активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Мінфіну України від 30.11.99р. №291 // URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>

18. Камінська Т.Г. Взаємозв'язок доходів і витрат як категорій оціночних характеристик руху капіталу в обліку. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnau/2010_154_3/10ktg.pdf.

19. Костякова А.А. Управлінський облік як джерело інформаційного забезпечення системи управління. [URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/1/190.pdf>

20. Лагодієнко Н.В., Ковальчук В.М. Облік і контроль фінансових результатів на сільськогосподарських підприємствах. URL: <http://www.mubip.org.ua/wp-content/uploads/2015/11/34141.pdf>

21. Марценюк Р. Проблемні аспекти організації обліку доходів операційної діяльності заготівельних підприємств. URL: http://sophus.at.ua/publ/2011_11_15_16_kampodilsk/section_6_2011_11_15_16/probl emni_aspekti_organizaciji_obliku_dokhodiv_operacijnoji_dijalnosti_zagotivelnikh_pi dpriemstv/8-1-0-260.

22. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності (наказ Мінфіну від 28.03.2013 р. №433) Наказ Міністерства фінансів України 28 березня 2013 року № 433. URL: http://buhgalter911.com/Res/Zakoni/MetodRek/metod_fin_otch_433.aspx

23. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства Наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 р. № 635 URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MF13052.html.

24. Мороз Ю. Ю., Гайдучок Т. С. Цифрова трансформація аудиторського бізнесу: нові горизонти та перспективи. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Вип. 5(05). С. 109-114. URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/155> DOI: 10.32782/dees.5-17

25. Мороз Ю.Ю. Облік фінансових результатів діяльності підприємства. Вісник ЖДТУ. 2013. № 2 (64). с. 135-141

26. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 // URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

27. Офіційний сайт державного агентства лісових ресурсів України. URL:<http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/index>.

28. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL:<https://www.ukrstat.gov.ua/>

29. План рахунків бухгалтерського обліку у визначеннях та схемах : навчально-наочний посібник / Ю. С. Цаль-Цалко, Ю. Ю. Мороз, Т. С. Гайдучок [та ін.]. Житомир : Рута, 2019. 212 с.

30. Пляка Г.О. Сучасні проблеми обліку фінансових результатів діяльності підприємств. URL:https://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/vestnik/Технічний%20прогрес%20та%20ефективність%20виробництва/2015/25/СУЧАСНІ%20ПРОБЛЕМИ%20ОБЛІКУ.pdf.

31. Податковий кодекс України Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. – URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20120601>

32. Попков. М. С. Лісова політика і стратегія України: оцінка, проблеми й шляхи їх вирішення. навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2004. 313 с

33. Попова А., **Рибак Д.** Особливості обліку та аналіз асортиментної політики ДП «Житомирський лікєро-горілочний завод». *Роль бухгалтерського обліку, аудиту та податкової політики у розбудові незалежної України на шляху до Європейського Союзу* : зб. праць учасників III Міжнар. наук.-практ. конф. (7-8 листоп. 2024 р.). Житомир : Поліський національний університет, 2024. С. 472-476.

34. Порядок подання фінансової звітності : постанова Кабінету Міністрів України від 28 лют. 2000 р. № 419. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/КР000419>

35. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 груд. 2017 р. № 2258. / Верх. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>

36. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996. / Верх. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

37. Проданчук М.А. Теоретико-методологічні засади управлінського обліку в системі управління підприємством. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/teoretiko-metodologichni-zasadi-upravlinskogo-obliku-v-sistemi-upravlinnya-pidpriemstvom.html>

38. Прохар Н.В. Облік і контроль фінансових результатів у сільськогосподарських формуваннях: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09. Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. К., 2009. 20 с.

39. Прохар Н.В., Ночовна Ю.О. Облік доходів, витрат і фінансових результатів: проблеми теорії та практики: монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ. 2011. 257 с.

40. Сирцева С. В., Мулява Д.Г. Організація внутрішнього контролю фінансових результатів на підприємстві. *Облік і фінанси*. 2015. Вип. 12 (45). Ч. 1. С. 308-316.

41. Скрипник М.Є. Облік і аналіз фінансових результатів в управлінні виробничим підприємством: Автореферат. Київ : КНТЕУ. 2014. 25с.

42. Туз О.К., Бурковська А.В. Організація системи внутрішнього контролю фінансових результатів діяльності підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 8. С. 644-646.

43. Уткіна Н.В. Облік і контроль фінансових результатів діяльності підприємств: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.09. Уткіна; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана". Київ, 2008. 20 с.

44. Фінансовий облік активів : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. II. / Тетяна Гайдучок, Світлана Вітер, Олеся Дем'янишина, Олена Ареп'єва ; МОН України, Поліський

нац. ун-т, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. – Вінниця : ДВ ТВОРИ, 2025. – 462 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/18650>

45. Цал-Цалко Ю. С., Мороз Ю.Ю., Цегельник Н.І. Управлінський облік: навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 632 с.

46. Цивільний кодекс України від 16 січня 2004 № 435. URL: <http://www/zakon.rada.gov.ua>.

47. Шевчук О. А. Сутність системи державного фінансового контролю. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2015_1_41.

48. Шматковська Т.О. До проблематики організації системи внутрішнього контролю фінансових результатів діяльності підприємства. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2014. Вип. 25. С. 200-205.

ДОДАТКИ